

บทที่ ๖ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
และการเมืองระหว่างสังคมรัฐโลก
ครั้งที่ ๒

เค้าโครงเรื่อง

1. การสร้างอำนาจทางการทหารและการเมือง
  - 1.1 ด้านการทหาร
  - 1.2 ด้านการเมือง
2. นายกรัฐมนตรี : ระบบพิบูลสงคราม
  - 2.1 คณะรัฐบาลชุดที่ ๑
  - 2.2 นายสร้างชาติ
3. การพัฒนาอินโดจีน
4. ไทยกับสังคมโลกครั้งที่ ๒
  - 4.1 การเตรียมการเพื่อรับสถานการณ์สังคม
  - 4.2 ญี่ปุ่นบุกประเทศไทยและการเข้าร่วมสังคม
  - 4.3 การเมืองในระหว่างสังคม
5. รัฐบาลลี้นอำนาจ
  - 5.1 ความขัดแย้งทางการเมือง
  - 5.2 รัฐบาลเลื่อมอำนาจ
  - 5.3 การล้มรัฐบาล

สาระสำคัญ

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงล้ำคัญ พร้อมกับตำแหน่งทางราชการอื่น จึงมีอำนาจมากกว่านายกรัฐมนตรีคนอื่นที่ผ่านมา
2. รัฐบาลมีนโยบายการใช้ลักษณะนิยม ลักษณะนิยม และการปฏิวัติธรรม เป็นแนวทางการสร้างชาติ และส่วนสร้างการสนับสนุนจากประชาชน
3. ลักษณะของรัฐบาล เป็นรัฐบาลทหารแบบเผด็จการ ซึ่งมีผลต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
4. ในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเป็นช่วงที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำทางการเมืองล้ำคัญอีกคนหนึ่ง และในระหว่างสังคրามโภครัตน์ที่ 2 นายปรีดี พนมยงค์ จะมีบทบาทในฐานะหัวหน้าชัชวนการเดร์ไทยทำงานได้ดีต่อต้านญี่ปุ่น
5. รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากสภานิติบัญญัติและรัฐสภาในระยะแรกอย่างดีเยี่ยม แต่ภายหลังการณ์พิพากษาอันโควต้าและการร่วมสังคրามโภครัตน์ที่ 2 เป็นเหตุให้รัฐบาลเสื่อมอำนาจและความนิยม และถูกกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ล้มรัฐบาลโดยวิถีทางรัฐสภา

อุดาประสังค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทที่ ๕ แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายการสร้างอำนาจทางด้านการทหารและการเมือง ตลอดจนมาตรการความลังค์ตั้งรากฐานการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
2. อธิบายนโยบายสร้างชาติ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยอันเนื่องมาจากการใช้นโยบายสร้างชาติของรัฐบาล ได้
3. สรุปกรณ์พิพากษาอันโควต้า การเข้าร่วมสังครามโภครัตน์ที่ 2 ของไทยและผลกระทบต่อการเมืองภายในประเทศไทย ได้
4. วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ ได้
5. อธิบายการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงครามในยุคแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗) ได้

□□

□ ในบทที่ 5 นี้ จะเป็นการศึกษาการเมืองไทยในสมัยนายกรัฐมนตรีทูลวิบูลลง-
คราม หรือ จอมพล ป. พิบูลลงกรณ์ บริหารประเทศระหว่าง 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 - 24
กรกฎาคม พ.ศ. 2487 เป็นการดำเนินการร่วมกับนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งแรก เหตุการณ์สำคัญทางการ-
เมือง คือ นโยบายสร้างชาติในยุค "ผู้นำนิยม" กรณีพิพาทดินโฉนด และการเมืองไทยระหว่าง
ลงกรณ์ โลกรั้งที่ 2 นักศึกษาควรพิจารณาบทบาททางการเมือง ของผู้นำคนสำคัญ 2 คนในบทนี้
ไปพร้อม ๆ กัน คือ จอมพล ป. พิบูลลงกรณ์ และนายปรีดี พนมยงค์ □

1. การสร้างอำนาจทางการทหารและการเมือง

การศึกษาเรื่องการสร้างอำนาจทางการทหารและการเมืองของหลงพิบูลลงกรณ์
เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพราะหลงพิบูลลงกรณ์เป็นนายกรัฐมนตรีที่สร้างฐานอำนาจทางการทหารและการเมือง ได้อย่างเชื่อมแข็งและต่อเนื่อง นับตั้งแต่ภายหลัง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จากความ
มั่นคงทึ่ກการทหารและการเมือง ทำให้รัฐบาลหลงพิบูลลงกรณ์สามารถกำหนดนโยบายพิเศษ คือ
นโยบายสร้างชาติ และการใช้มาตรการเด็ดขาดปราบปรามศัตรูทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2476-
2481 รัฐบาลจึงมีเสถียรภาพ แต่เสถียรภาพของรัฐบาลจะเริ่มคลอนแคลนภายหลังการเข้าร่วม
ลงกรณ์ โลกรั้งที่ 2

1.1 ต้านการทหาร

หลงพิบูลลงกรณ์เข้าร่วมการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ.
2475 มีศศเป็น พันตรี ประจำกรมจเรทหารบก และ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 เลื่อนยศเป็น
พันโท ตำแหน่งรองผู้บังคับการทหารปืนใหญ่ (1 สิงหาคม พ.ศ. 2476) และยศพันเอก 1 เมษายน
พ.ศ. 2477

ขณะดำเนินการร่วมกับนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในรัฐบาลพระยาพหลพยุทธ-
เลน่า หลงพิบูลลงกรณ์ได้สร้างชื่อเสียงไว้ในวงการทหารด้านการปรับปรุงกองทัพบก สนับสนุน
ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบก พ.ศ. 2477 กรมยุวชนทหาร พ.ศ. 2478 ปรับปรุงด้าน

การขยายกำลังรบและจัดหาอาวุธที่มีประสิทธิภาพสูงให้แก่กองทัพบก

ด้านกองทัพรือ ได้สนับสนุนให้มีการดำเนินการปรับปรุงกิจการต่างๆ โดยเน้นบ-
ประมาณปรับปรุงกองทัพรือ เพิ่มการต่อเรือรบทลวง เช่น เรือรบทลวงศรีอยุธยา เรือรบทลวง
ชนบุรี เรือดำน้ำ 4 ลำ จากประเทศญี่ปุ่น และต่อเรือตอร์ปิโด 12 ลำ จากประเทศอิตาลี

ด้านกองทัพอากาศ ได้ทำการยกฐานะกรมอากาศยานขึ้นเป็นกองทัพอากาศ(พ.ศ.

2480) ตัดถนนกรุงเทพฯไปดอนเมือง (พ.ศ. 2479) ตลอดจนขยายสนามบินดอนเมือง

ในฐานะเป็นผู้สร้างความเจริญให้แก่ทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ จึงได้รับพระราชทาน
ยศนายทหารทั้ง 3 เหล่าทัพ เป็น พันเอก (1 เมษายน พ.ศ. 2477) นาวาเอก (26
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478) และนาวาอากาศเอก (12 มีนาคม พ.ศ. 2479) นับเป็นสามัญชนคน
แรกที่ได้รับเกียรติสูงเช่นนี้

เมื่อหลวงพิบูลลงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.

2481 ก็ได้ดำรงตำแหน่งทางการทหารเป็นลำดับ กล่าวคือ ผู้บัญชาการทหารบก (4 มกราคม พ.ศ.

2482) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก (13 พฤษภาคม พ.ศ. 2483) ผู้บัญชาการ

ทหารเรือพิเศษและผู้บัญชาการทหารอากาศพิเศษ (27 สิงหาคม พ.ศ. 2484) ฯลฯ ดังนั้นจึง

อาจกล่าวได้ว่า หลวงพิบูลลงครามดำรงตำแหน่งทางการทหารที่สำคัญควบคู่ไปกับตำแหน่งทางการ
เมือง ซึ่งแน่นอนว่าอานาจทางการทหารย่อมส่งเสริมอำนาจทางการเมืองให้มั่นคงยิ่งขึ้น

1.2 ด้านการเมือง

การเข้าร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เมื่อเป็น
ผลสำเร็จที่ได้เริ่มต้นการมีตำแหน่งทางการเมืองของหลวงพิบูลลงคราม จากนั้น หลวงพิบูลลงคราม
ก็อยู่ในวงการเมืองมาตลอด เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว 70 คนแรก เป็นกรรมการราษฎร
และรัฐมนตรีในรัฐบาลต่อมา

บทบาททางการเมืองเด่นชัดมากขึ้น เมื่อเป็นแกนนำในการก่อรัฐประหาร 20
มิถุนายน พ.ศ. 2476 ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการทหารเป็นใหญ่และรักษาการในตำแหน่ง
ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

ก่อนหน้าเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 รัฐบาลแต่งตั้งให้หลวงพิบูลลงคราม
เป็นผู้บังคับกองผสม ปราบกบฏ ความสำเร็จครั้งนี้เพิ่มฐานะทางการทหารและการเมืองยิ่งขึ้น
ประชาชนพาภัยนิชช์ชุมและกล่าวชัยภูมิลงหลวงพิบูลลงคราม ดร.สุจิต บุญคงการ แสดงความเห็นไว้ว่า

"การที่รัฐบาลมีนโยบายสร้างความยิ่งใหญ่ของการปราบกบฏบวรเดช เพื่อเป็นการย้ำพลังความถูกต้องของคติธรรม เช่น จัดสร้างอนุสาวรีย์ปราบกบฏและมีการประกอบพิธีศพวีชนที่เลี้ยงชีวิตที่ห้องสنانมหลวง ยังทำให้ชื่อเสียงและบุคคลि�กภาพของหลวงพินิจลสงครามเด่นขึ้น"¹

หลังกบฏบวรเดช นอกจากยศทางทหารจะเลื่อนสูงขึ้นแล้ว หลวงพินิจลสงครามยังได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงลาโหมอีกด้วยหนึ่ง (25 กันยายน พ.ศ. 2477) และเป็นส.ส.ประเกก 2 อีกด้วย เห็นได้ว่ามีบทบาททางการทหาร และบทบาททางการเมืองในรัฐบาลพร้อมกับในสภาพผู้แทนราชภารต

ต่อมาเมื่อเกิดกบฏนาขลิบ (3 - 9 สิงหาคม พ.ศ. 2478) หลวงพินิจลสงคราม อำนวยการปราบกบฏได้สำเร็จอีก กบฏนาขลิบจึงเป็นสาเหตุให้หลวงพินิจลสงครามซัดศัตรูทางการเมืองโดยอาศัยอำนาจศาลพิเศษ พ.ศ. 2478 (ศาลพิเศษครั้งที่ 2) หลังจากที่เคยมีโอกาสมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อมีการใช้ศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 ผู้จารณาโทษของนักโทษกบฏบวรเดช

นอกจากนี้ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2479 - 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2481 หลวงพินิจลสงครามได้เข้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่า เป็นลักษณะของการสร้างอำนาจทางการเมืองถ่วงดุลย์กับ หลวงประดิษฐ์สุธรรมนูญธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยวิชาชีรธรรมศาสตร์และการเมือง หรือเรียกว่า "ผู้ประสานการ" ตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาชีรธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2477 และยังปรากฏด้วยว่า หลวงพินิจลสงคราม มีคำสั่งห้ามทหารประจำการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยวิชาชีรธรรมศาสตร์และการเมืองด้วย

ในขณะที่บทบาททางการทหารและการเมืองของหลวงพินิจลสงคราม กำลังโดดเด่น หลวงพินิจลสงครามก็ย่อมมีศัตรูทางการเมืองควบคู่ไปด้วย จึงมีเหตุการณ์ลองทำร้าย เช่น ถูกดักยิง หลายครั้ง² แต่การปองร้าย 3 ครั้งสำคัญที่เป็นข่าวคราวโลกมากที่สุด คือ ครั้งแรก 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 ถูกนายพุ่ม ทับส้ายทอง บุกเข้ายิงขณะเลร์พิธีเป็นประธานการแข่งขันฟุตบอลนัดชิงชนะเลิศ ณ ห้องสมนาમหลวง ครั้งที่สอง 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2481 ถูกนายลี บุญตา คนทำสวน ยิงในบ้านพักกรรมการเป็นใหญ่ และครั้งที่สาม 9 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ถูกนางเสงี่ยม ปลุกใจเลือแม่ครัวลองวางยาพิษในบ้านพัก

เที่ยมจันทร์ อ้ำแห้ว เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาททางการเมืองและการปักครองของจอมพล ป. พินิจลสงคราม (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2487)" ความว่า "การลองลั้งหาร จอมพล ป. พินิจลสงครามทั้ง 3 ครั้งนี้จะเป็นแผนการณ์ของผู้ใดก็ตาม" แต่สถานะการณ์ที่

เกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดความเข้าใจโดยทั่วไปในขณะนั้นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม คือบุคคลสำคัญที่สุดของรัฐบาล”³

การมีศูนย์ทางการเมือง หลวงพิบูลสงครามจึงใช้มาตราการเฉียบขาดในการกวาดล้างปราบปราม เพื่อความมั่นคงของรัฐบาลพระราชทานพลพยุหเสนา คณะราษฎร และเพื่อตามแผนด้วย โดยมีหลวงอคุลเดชจารัส (บัตร พึงพระคุณ) อธิบดีกรมตำรวจนายบุญธรรมเป็นมือปราบ⁴ แม้จะขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วการปราบปรามศูนย์ทางการเมืองก็ยังดำเนินอยู่ และนำไปสู่การใช้ศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 ซึ่งเป็นศาลพิเศษครั้งที่ 3 ด้วยเหตุว่า รัฐบาลลืมทราบว่ามีกลุ่มนักคอมมิวนิสต์กระทำการทำร้ายบุคคลในรัฐบาลเพื่อเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยจะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปูกาเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับมาเป็นประมุขของประเทศไทย และจัดตั้งรัฐบาลมีพระยาทรงสุรเดชเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ทำการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาชุดแรก 29 มกราคม พ.ศ. 2481 และจับกุมเพิ่มเติมอีกในเวลาต่อมา

ภาพที่ 21 หลวงอคุลเดชจารัส

พิจารณาโทษประหารชีวิต ได้แก่ นายลี บุญชา ร้อยโท ณรงค์ ดาลาลักษณ์ พันโท พระยา สุวรรณชิต นายดาน พวง พลนาวี ร้อยโท เป่าพงศ์ เทพหัสดิน ณ อุยธยา พันเอก หลวง มหิกธิโยธี ร้อยเอก ชุนคลีพลพันธุ์ พัน- ตำรวจตรี ชุนนามณฑนา พันตรี หลวง ไอวิทยา- ศร พระลิทธิเรืองเดชพล จันายลินตำรา แม้น เลิศนาวี ร้อยเอก จารัส สุนทรภักดี ร้อยโท แสง อัมมานะริ ร้อยโท สัย เกษจินดา นายกอง ช่างชาญกล ร.ต.บุญมาก ฤทธิ์ลิงท์ ร.ท.เสริม พุ่มพวง⁵ โทษจำคุกตลอดชีวิต ได้แก่ หลวง พระยาเทพหัสดิน ณ อุยธยา พระ- เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมชุนชัยนาทเรนทร และ พันเอก หลวงช้านาญยุทธศิลป์ หลังจากพิจารณาเปลี่ยนแปลงโทษ เหลือเพียง 1 ใน 3 แล้ว⁶

การกวาดล้างทางการเมือง พระยาทรงสุรเดช ผู้อำนวยการโรงเรียนรับได้ถูกจับกุม พร้อมกับมีคำสั่งให้ออกจากราชการ (29 มกราคม พ.ศ. 2481) โดยไม่มีเบี้ยหวัด

บ้านญาญ และ "บีบบังคับในหันเชิงให้เนรเทศไปอยู่ประเทศเยอรมัน" หรืออาจจะอยู่ลี้ภัยในข้อหาเป็นผู้วางแผนล้มรัฐบาล พระยาทรงสุรเดชเลือกการเดินทางไปอยู่ประเทศเยอรมัน พระยาทรงสุรเดชลี้ภัยการเมืองอยู่ในประเทศเยอรมันแล้วชีวิตใน พ.ศ. 2487 นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ประกาศลินบนนำจับ พระยาฤทธิ์อัคเนย มูลค่า 10,000 บาท ข้อหาคนญ (29 มีนาคม พ.ศ. 2482)

กฎระเบียบ แสดงทัศนะไว้ว่า "ศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาพิพากษาการกระทำความผิดฐานกบฎในหลายกรณี เท่าที่รัฐบาลเห็นสมควรจะนำขึ้นสู่ศาลพิเศษพิจารณา รัฐบาลระบุข้อกล่าวหาเป็นความผิดในทางประทุษร้ายบุคคลในคณะรัฐบาล และมุ่งหวังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จำเลยผู้กระทำผิด ตามคำพิพากษาของศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 จึงมีได้กระทำผิดในความผิดอันเดียวกัน ศาลพิเศษ พ.ศ. 2481 นับเป็นมาตรการเต็มขั้นในการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็น นักการเมือง หรือผู้ฝึกใจในพระยาทรงสุรเดช หรือแม้แต่ตัวพระยาทรงสุรเดชเอง"^๙ และ "รัฐบาลยังสอดส่องไปถึงญาติของนักโทษกบฏที่รับราชการอยู่ตามกระทรวงต่างๆ อีกด้วย"^{๑๐}

จะเห็นได้ว่ากว่าจะได้มีโอกาสขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 นั้น หลวงพิบูลลงนามมีโอกาสจัดตั้งขึ้นทางการเมือง และภาครัฐลังค์ศัตรูทางการเมืองได้หลายครั้ง ศาลพิเศษ พ.ศ. 2476, พ.ศ. 2478 และ พ.ศ. 2481 เป็นมาตรการเฉียบขาดที่ใช้ได้ผลดี การก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของหลวงพิบูลลงนามจึงมีความพร้อมหลายด้าน รวมทั้งมีความมั่นคงจากฐานทางการทหารที่หลวงพิบูลลงนามได้ก้าวหน้าในหน้าที่ราชการตามมาเป็นลำดับตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2476 ประกอบกับสภาพแวดล้อมราชภาร กทาย และคณะราษฎร์ได้ให้การสนับสนุนหลวงพิบูลลงนามเป็นอย่างมากจากการมีลักษณะความพร้อมทางการเมืองการทหารเช่นนี้ หลวงพิบูลลงนามจึงเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองเด่นชัดเหนือกว่านายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน ๆ และจากล่าวได้ว่า หลวงพิบูลลงนามมีคุณสมบัติทางการเมืองเหนือผู้นำทางการเมืองคนอื่นในขณะนั้น เพราะ "เป็นคนมีบุคลิกภาพดี มีรูปร่าง ท่าทาง และหน้าตาดี เป็นที่ถูกใจคนง่าย มีความรู้ เชื่อมั่นในตนเองสูงมากตั้งแต่เป็นเด็ก เป็นคนที่มีความทันกับแนวและทำงานจริง และยังมีความคิดเห็นแบบแหลมอีกด้วย"^{๑๐} และหลวงพิบูลลงนามก็ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถูกต้องตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ (16 ธันวาคม พ.ศ. 2481)

กิจกรรมการแข่งขันที่ ๑

ลงทะเบียนการแข่งขันจากทางการเมืองและภาคราชการของหลวงพิบูลสงคราม
โดยวิเคราะห์ให้เห็นว่ามีส่วนสนับสนุนโดยกาลเข้าค่าใช้จ่ายดังนี้นายกรัฐมนตรี

2. นโยบายในวิหารปะทะ = ระบบฉบับพิบูลสงคราม

2.1 คณะกรรมการที่ ๑

รายงานคณะกรรมการที่มีตั้งต่อไปนี้

1. พันเอก หลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
3. เจ้าพระยาศรีธรรมราชไพบูลย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
4. นาวาเอก พระเวชยันตรังษณ์ภูริ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรอธิการ
5. นาวาเอก หลวงลินธุลสงครามชัย	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
6. หลวง โภวทัยภัยวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
7. พันเอก หลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
8. พันตำรวจเอก หลวงอุดมเดชจารัส	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9. นาวาเอก หลวงชั่รังนาวาสวัสดิ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10. พันเอก พระบรมราชทูทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
11. นาวาอากาศเอก หลวงกานจสิงห์	รัฐมนตรี
12. หลวงสำราญนิติเกษตร	รัฐมนตรี
13. พันครึ่ง หลวงเชวงศักดิ์สิงห์	รัฐมนตรี
14. นายดิเรก ชัยนาม	รัฐมนตรี
15. หลวงเดชสมการณ์	รัฐมนตรี
16. นายต้วน ลพานุกรม	รัฐมนตรี

17. หลวงนฤเบศร์มานิต	รัฐมนตรี
18. นาวาโท หลวงนาวาวิจิตร	รัฐมนตรี
19. พันโท ประยูร ภรณ์มนตรี	รัฐมนตรี
20. พันเอก หลวงพรหมโยธี	รัฐมนตรี
21. หลวงวิจิราทากุล	รัฐมนตรี
22. พันเอก หลวงสฤษดิ์ฤทธิ์ศิลป์	รัฐมนตรี
23. ชุนสมานาหารติตตะคตี	รัฐมนตรี
24. นาวาโท หลวงลังวรยุทธกิจ	รัฐมนตรี
25. พันเอก หลวงเสรีเรืองฤทธิ์	รัฐมนตรี

จากรายนามคณะรัฐมนตรีข้างต้นควรสังเกตว่า มีผู้ก่อการหลายคน และคณะรัฐบาล ประกอบขึ้นด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และพลเรือน นอกจากนี้ หลวงพิบูลลงกรณ์ ได้เข้าคุมตำแหน่งสำคัญ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ใน การจัดคณะรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีอีกด้วย หลักการที่ว่า "ต้องการให้รัฐบาลแข็งแรงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นที่เชื่อถือแก่ต่างประเทศ และเป็นที่เชื่อถือแก่ประชาชนทั่วไป"¹¹ (และต่อมา นายกรัฐมนตรีได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกด้วยหนึ่ง (กรกฎาคม พ.ศ. 2482)) ในขณะเดียวกันในด้านการทหาร หลวงพิบูลลงกรณ์เป็นผู้บัญชาการทหารบก จึงเท่ากับว่า หลวงพิบูลลงกรณ์สามารถคุมอำนาจทั้งฝ่ายการเมือง การทหาร ข้าราชการพลเรือน รวมทั้งตำรวจไว้ได้หมด และโอกาส เช่นนี้เองที่ทางการและตำรวจจึงมีส่วนเสริมสร้างอำนาจการเมือง และเป็นเครื่องมือในการกดดันล้างศัตรุทางการเมืองตลอดจนปักป้องรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลนำคณะรัฐมนตรีเข้าแฉลงนโยบายขอความไว้วางใจจากสภा (26 ธันวาคม พ.ศ. 2481) สภากลงมติไว้วางใจด้วยคะแนน 111:2¹² จะเห็นว่ารัฐบาลได้รับคะแนนสนับสนุนสูงมาก แม้ว่าในวันแฉลงนี้อย่างต่อหน้านายกรัฐมนตรีจะไม่ได้ร่วมประชุมด้วยเพระบัวย

ยุครัฐบาลหลวงพิบูลลงกรณ์ นับเป็นก้าวสำคัญทางการเมืองที่เริ่มเข้าสู่วิถีการปกครองแบบทหาร¹³ ลักษณะการปกครองของรัฐบาลชุดนี้จึงมีลักษณะเด็ดขาดคือชาตินิยมแบบทหารรัฐบาล ได้นำลัทธิชาตินิยมแบบfaschism (Fascism) และนาซี (Nazism)¹⁴ มาใช้ รัฐบาลใช้อำนาจเด็ดขาดและมีนโยบายในการสร้างความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง (Ultranationalism) ทำให้ประชาชนหลงเชื่อชาติ (Racialism) และต้องการใช้กำลัง (Militarism) แนวโน้มอย่าง

การบริหาร มีตั้งแต่ "โครงสร้างรวมชาติ การสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ความมั่นคงของชาติ และความสนใจต่อผลประโยชน์ของสาธารณะ"¹⁵

จากแนวคิดข้างต้น รัฐบาลจึงประกาศ "นโยบายสร้างชาติ" เป็นเป้าหมายสำคัญในการบริหารประเทศ

2.2 นโยบายสร้างชาติ

การสร้างชาติ ในความหมายของหลวงพี่บุลังค์ราม หมายถึงการสร้างประเทศไทยให้ยั่งใหญ่ และให้คนไทยมี "วัฒนธรรม มีศีลธรรม มีอนามัย มีการแต่งกายเรียบร้อย มีทัศนคติ ภูมิปัญญา และมีภารกิจภารกิจ"¹⁶ นโยบายสร้างชาติจะเป็นการนำประเทศไทยสู่ความเป็นอารยประเทศ โดยรัฐบาลกำหนดมาตรการหลายประการ ได้แก่ การปลูกเร้าสำนักของประชาชนด้วยลักษณะนิยม ลักษณะนิยมหรือลักษณะชาติ และการปฏิรูปวัฒนธรรม ซึ่งอาจอธิบายความหมายได้ดังนี้

ลักษณะนิยม หมายถึง การยึดถือตัวนัยกรรูปแบบเรียบง่าย โดยการฝัง เชื่อ และปฏิบัติตามนโยบาย "ท่านผู้นำ" อย่างเคร่งครัด "ท่านผู้นำ" จะเป็นจุดศูนย์รวมเพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนเพื่อชาติ

ลักษณะนิยม หมายถึง การปลูกเร้าสำนักของประชาชนให้เกิดความรู้สึกภักดี ทั้งความรู้สึกชาตินิยมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียว กันเพื่อสร้างชาติให้ยั่งใหญ่และก้าวหน้า

การปฏิรูปวัฒนธรรม หมายถึง การปรับปรุงวัฒนธรรมไทยให้เจริญเหมือนอารยประเทศ พร้อมกับยังคงเน้นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยไว้ด้วย และจะเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาติอย่างมีนัยต่อนตามแนวทางที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด

ตั้งนั้นการสร้างชาติจะเริ่มต้น "การสร้างตนเอง สร้างครอบครัว และร่วมใจกับสร้างชาติ" ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามแนวทางและวิธีการที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางและเข้มงวดมาก ระยะเวลาก่อตั้งรัฐบาลกำหนดนโยบายสร้างชาติเป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปี (พ.ศ. 2482-2486) ระยะแรกของการใช้นโยบายสร้างชาติ มีลักษณะของการปลูกเร้าเชิงลับ ส่วนระยะหลังเป็นการดำเนินนโยบายด้วยความเข้มงวดกว่าชั้น จนอาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการเข้ามาสร้างชาติ นโยบายสร้างชาติทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จึงนำความเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่มาสู่สังคมไทย¹⁷

ในลำดับต่อไปจะได้พิจารณานโยบายสร้างชาติต้านต่าง ๆ ได้แก่

- ก. การสร้างชาติทางด้านการเมือง
- ข. การสร้างชาติทางด้านวัฒนธรรม
- ค. การสร้างชาติทางด้านเศรษฐกิจ

ก. การสร้างชาติทางด้านการเมือง

ในด้านการเมือง จะพิจารณา 3 ประการ คือ ลักษณะนิยม ลักษณะนิยม และรัฐนิยม ตามลำดับ

ลักษณะนิยม : นายกรัฐมนตรี ประการศตเป็น "ท่านผู้นำ" นอกจากประชาชนจะได้รู้จักท่านผู้นำจากการเชิญชวนให้ติดภาพของท่านผู้นำในสถานที่ราชการและเคหะสถานแล้ว ประชาชนยังจะมีโอกาสได้รู้จักท่านผู้นำผ่านเพลงประจำตัวซึ่งใช้บรรเลงเมื่อท่านผู้นำปราบภัยตัว ณ สถานที่ใด หรือเวลาจะกล่าวคำปราศรัย หรือใช้บรรเลงขณะที่ทรงส่งเสริมการแสดง เพลงนี้ซึ่งชื่อว่า "ลูกนิลลุสคราม" เผยแพร่ใน พ.ศ. 2482 แต่งคำร้องโดยชุมวิจิตรมาตรา (ส่ง กัญจนากัณฑ์) และแต่งทำนองโดยคุณพระเจนดุริยางค์ มเนื้อร้องดังนี้

"ไซโโย วีรชนชาติไทย	ตลอดสมัยที่ไทยมี
ประ泰ศไทยคงชาตรี	ด้วยคนดีดายองซ้าย
ท่านผู้นำพิบูลลุสคราม	ขอเทอดนามให้เกริกไกร
ขอ darmangคุ่ชาติไทย	นำชาติให้ไปบูร์เกอย" ^{๑๘)}

รัฐบาลใช้หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งเผยแพร่นโยบายและแนวปฏิบัติ ตินิมพ์ คำชัยวุฒิ คำปราศรัย สุนทรพจน์ บทความต่าง ๆ ของรัฐบาลและของ "ท่านผู้นำ" ซึ่งใช้นามปากกาหลายอย่าง เป็นต้นว่า สามัคคีชัย อกไก่ 2475 ลูกสามัคคีไทย แม่สาย เป็นต้น เชียนบทความ คำชัยวุฒิ และอื่น ๆ ไปลงพิมพ์ คำชัยวุฒิของรัฐบาลใช้ถ้อยคำที่นำเสนอเลื่อมใส เช่น เกี่ยวกับคติการค้าของ สามัคคีชัยที่ว่า "ส่งถึงผู้ซื้อ-ซื้อตัวซึ่ง-ตรงชนิด-ตรง เวลา-หวานวาจา-ราคาน้ำ" หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในขณะนั้นต่างคิดคำชัยวุฒิประจำฉบับตินิมพ์ในหน้าแรก ตามคำชักชวนของ หลวงสารานุปราชันธ์ หัวหน้ากองหนังสือพิมพ์กรมโฆษณาการ หากไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลก็อาจถูกสั่งปิดโดยไม่มีกำหนดได้แก่

ศรีกรุง	ใช้คำชัยวุฒิ	เชื่อพิบูลลุสครามชาติไม่แตกสลาย
ประมวลวุฒิ	ใช้คำชัยวุฒิ	เชื่อผู้นำทำให้ชาติพ้นภัย
ประชาชาติ	ใช้คำชัยวุฒิ	ความปลดภัยของชาติอยู่ที่เชื่อและทำตามท่านพิบูลลุสคราม

ประชามนิติ	ใช้คำขวัญว่า	เชื่อพิญลสังคมชาติปลดภัย
ไทยราษฎร	ใช้คำขวัญว่า	เชื่อพิญลสังคมชาติไม่แตกแยก
สุภาพบุรุษ	ใช้คำขวัญว่า	เชื่อมั่นในผู้นำ ชาติจะปลอดภัย
สาวกฯ	ใช้คำขวัญว่า	เชื่อและตามท่านผู้นำชาติจะสวัสดิ์

นอกจากหนังสือพิมพ์ รัฐบาลได้ใช้วิทยุกระจายเสียงกรมโฆษณาการ เผยแพร่ลักษณะน้ำเสียง ลักษณะนิติยม และการปฏิรูปตัวตนของ โดยการประชาสัมพันธ์ ในมั่นใจว่าจิตใจราษฎรให้เกิดความรักชาติ และปฏิรูปตัวตนแนวทางที่รัฐบาลกำหนด กรมโฆษณาการจะกระจายเสียงคำปราศรัยคำขวัญ สุนทรพจน์ต่างๆ ของท่านผู้นำ บทความปลูกใจให้รักชาติ บทละครปลูกใจ และบทเพลงปลูกใจ ซึ่งเป็นการเผยแพร่โดยกรมโฆษณาการไปพร้อมกับหนังสือพิมพ์ด้วย กรมโฆษณาการ จะมีรายการเผยแพร่รัฐนิติยมและนโยบายสร้างชาติ รายการนี้คือ การสนทนาระหว่าง นายมั่น ชูชาติกับนายคง รักไทย จัดทำรายการโดย นายสังข์ พัฒโนทัย (มั่น) กับนายคงศักดิ์ คำศิริ (คง) เป็นรายการซักชวนให้รักชาติ ฝัง คิด เชื่อและปฏิรูปตัวตนนโยบายของรัฐบาล

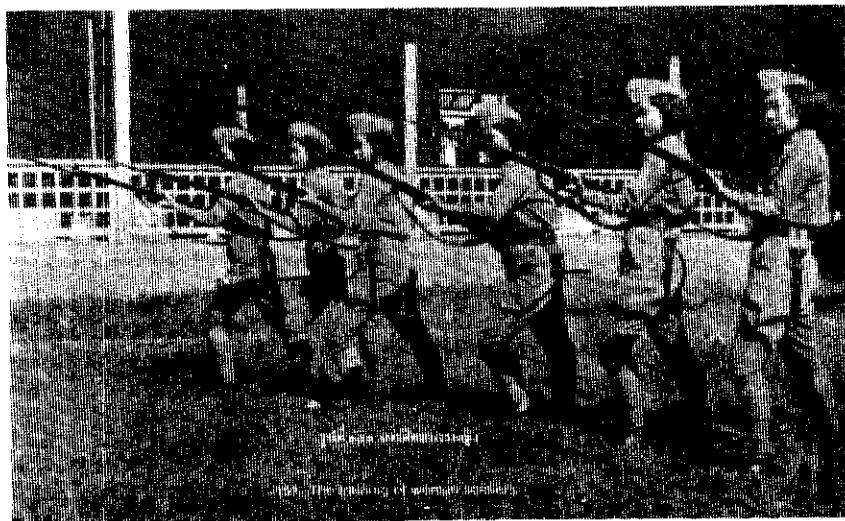
นโยบายดูแลชาติอ่อนนุ่มทำให้ "ท่านผู้นำ" เข้าคุณตำแหน่งสำคัญทั้ง ทางทหารและการเมือง หลวงพิญลสังคมจึงมีอำนาจมาก นโยบายผู้นำนิติยม ชาตินิติยม ที่รัฐบาลพยายามปลูกฝังในหมู่ประชาชน ทำให้ประชาชนกล้ายเป็นพลังทางการเมืองสนับสนุนรัฐบาล "ลักษณะนิติยม และชาตินิติยมรุนแรงรัฐบาลใช้ในการพัฒนาประเทศ" ในการเรียกร้องตัวแทนคืนจากฝรั่งเศส (พ.ศ. 2483) "ในการต่อต้านอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศไทย" "ในการต่อต้านอิทธิพลทางลัทธิธรรมของญี่ปุ่น"¹⁹ ดังนั้น "ลักษณะนิติยมนับว่ามีส่วนสร้างความชอบธรรมให้กับนโยบายและการกระทำการของรัฐบาล ได้มาก โดยอ้างว่าสิ่งดังกล่าวเป็นไปตามต้องการของประชาชน"²⁰ และ "การสร้างความรู้สึกชาตินิติยมของหลวงพิญลสังคมมีลักษณะค่อนข้างเป็นเด็จการ เพราะเน้นลักษณะผู้นำไว้มาก คือปลูกฝังให้ประชาชนยึดถือตัวบุคคลเป็นหลัก สิ่งดังกล่าวอาจจะมีผลให้คนไทย มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเด็จการอยู่เป็นอันมาก ... การดำรงชีวิตของบุคคลในทุกด้าน ได้รับการแทรกแซงหรือครอบงำจากอำนาจของรัฐ โดยไม่มีขอบเขต ..."²¹

รัฐบาลบริหารประเทศโดยควบคุมและจำกัดขอบเขตสิ่งที่ทางการเมืองของประชาชน แม้จะมีการเรียกร้องให้รัฐบาลนิจารณาการจัดตั้ง "พาราคราเมือง" รัฐบาลนิจารณาแล้วมีนโยบายว่าควรเป็นเพียง "การเตรียมการ" ยังไม่สมควรจัดตั้ง²² และในปี พ.ศ. 2483 บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ใกล้จะสิ้นสุด ซึ่งจะมีผลให้ส.ส. ประจำ 2 กำลังสำคัญของรัฐบาลในสภานิติบัญญัติ จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทเฉพาะกาล พ.ศ. 2483 มีผลให้ยืดอายุ

บทเฉพาะกาลต่อไปอีก 10 ปี แม้จะมีการโต้แย้งในสภा แต่ในที่สุดสภาก็มีมติเป็นเอกฉันท์²³ ชี้ง
ลະท่อนความสามารถในการควบคุมสภาระของรัฐบาลอย่างได้ผล สภายังคงเป็นฐานอำนาจทางการ
เมืองของรัฐบาลจนกระทั่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลกระทบจากสหภาพจลาจลครั้งที่ 2

พิธีประดับยศ แยกgrade ๔ และประคบเนื้ยบัตรแก่ท่านวาระณิจรุ่นแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยหอยหอย
ณ ทำเนียบสามัคคีชั้ย 14 มกราคม พ.ศ. 2487

การฝึกทหารหอยหอย

ภาคที่ 22

ลักษณะนิยม : รัฐบาลเสริมสร้างความรู้สึกว่าชาวไทยทุกคนเป็นชาติเดียวกัน ไม่มีการแยกเป็น ไทยเหนือ ไทยอิสาน และไทยอิสลาม ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้ถูกนำมาปลูกเร้า ชาตินิยมในหมู่ประชาชน แสดงให้เห็นความเป็นอิสระและความยิ่งใหญ่ของชาติไทยในอดีต เยาวชน จะได้รับการปลูกฝังความรักชาติ โดยการสร้างแบบเรียนที่เน้นหลักด้วยกรรมของบรรพบุรุษ กล้าหาญในประวัติศาสตร์ จัดกิจกรรมภายนอกโรงเรียนสำหรับเยาวชนให้เข้มแข็งกล้าหาญ นักเรียนชั้นมัธยมปลาย (ม. 7-8) ถึงระดับนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ต้องฝึกวิชาการทหาร นักเรียนนิสิตนักศึกษาชายฝึกการเป็น "ขุนนางทหาร" ส่วนนักเรียนนิสิตนักศึกษาหญิงฝึกการเป็น "ขุวนารี" มีกรรมวุฒิทหารคล้ายกับในประเทศเยอรมนี พันโท ประยูร ภรรمانตรี เป็นเจ้ากรม รัฐบาลสนับสนุนให้มีการจัดสร้างอนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญที่เสียสละเพื่อชาติ และรัฐบาลได้ประกาศ แบบแปลนอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยซึ่งคำว่าให้จัดสร้างขึ้น²⁴

ภาพที่ 23 ขุวนารีเดินแบบบนถนนและร้องเพลงปลุกใจ
ที่กรุงกาลสถานแห่งชาติ

รัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 เป็น "วันชาติ" เป็นครั้งแรก พร้อมกับจัดงาน "งานฉลองวันชาติและสันติสุขไทย" ในงานฉลองครั้งนี้ได้กำหนดให้มีการแต่งเพลงชาติใหม่ เพราฯ ได้มีการเปลี่ยนชื่อประเทศไทย จาก "สยาม" มาเป็น "ไทย" (28

กันยายน พ.ศ. 2482) พร้อมกับจัดการประมวลเพลงปลูกใจให้รักชาติ มีการจัดหน่วยธงชาติไทย และร่วมกับประดับธงชาติในอาคารสถานที่ต่าง ๆ ทั้งสถานที่ราชการและเทศสถานในวันสำคัญของชาติทุกวันเวลา 8.00 น. และ 18.00 น. ประชาชนจะต้องเคารพธงชาติและเพลงชาติพร้อม เนื่องกัน

วิธีการปลูกใจให้รักชาติโดยใช้บทกลอน บทเพลงในละคร รัฐบาลอนุหมายให้ หลวงวิจิตรวาทการ เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่ง หลวงวิจิตรวาทการได้ประพันธ์บทกลอนและบทเพลง ประกอบละคร ไว้หลายเรื่อง เนื้อเรื่องของบทกลอน มักข้าเน้นความรักชาติเห็นลึกลึกลึกลึก การ เสียสละเพื่อชาติ ความสามัคคี ที่มาของเรื่องมีทั้งนำมาจากตอนหนึ่งตอนใดในประวัติศาสตร์ หรือ จินตนาการเป็นเรื่องราวขึ้นใหม่ ละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการจึงมักจะเลือกเนื้อหา ประวัติศาสตร์ตอนที่สำคัญและเป็นที่ประทับใจของชาวไทยทั่วไป แก่นของเรื่องมักตอบสนองความ รักชาติ พร้อมกับมีเพลงประกอบละครซึ่งมักจะเป็นเพลงปลูกใจ "ละครประวัติศาสตร์ของหลวง วิจิตรวาทการไม่ใช่ละครรำ ไม่ใช่ละครร้อง ไม่ใช่ละครรูด แต่เป็นละครแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ตามภาวะของยุคสมัย มีการผสมผสานระหว่างท่ารำกับท่าธรรมชาติ มีทั้งเพลงไทยเดิมและเพลง ไทยลากล และดำเนินเรื่องด้วยการเจรจาเป็นล้วนใหญ่"²⁶ ละครเหล่านี้ได้แก่ น่านเจ้า พ่อชุมผาเมือง ศึกกลาง เจ้าภูมิแสนหัว เลือดสุพรรณ ราชมนู พระเจ้ากรุงชน เป็นต้น เพลง ประกอบละครหลายเพลง ได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เช่น เพลง รักเมืองไทย จาก ราชมนู เพลงเหลมทอง จาก ศึกกลาง ฯลฯ และนั่นคือประวัติศาสตร์ได้เข้ามามีส่วนในการสร้างความคิด ชาตินิยมอย่างเห็นได้ชัดเจน²⁶ การปลูกเรือชาตินิยมด้วยบทกลอนและบทเพลง เป็นวิธีการที่ได้ผล ดี เพราะเป็นสื่อประเภทที่ให้ความบันเทิงจึงเข้าถึงประชาชนได้ด้วย

รัฐบาลดำเนินนโยบายสร้างชาติผ่านสื่อต่างๆ ไปยังประชาชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ บทกลอน และบทเพลงปลูกใจ²⁷ ตลอดจนการแสดงมหรสพนี้ เมืองต่าง ๆ ดังตัวอย่าง เพลง "สร้างชาติ" ต่อไปนี้

น้องสาวไทยจนร้อมใจสร้างชาติ
ตั้งเด็กลูกขึ้นเด็กทำงานให้เกิดโภคผล
เรามีหวังย้อยในเดิน เรามีลินอยู่ในน้ำ
เราต้องยักขันแข็ง ให้เป็นเรียว เป็นแมรังของชาติ

ไทยนี้เคยสามารถเราได้เคยเป็นชาติใหญ่หลวง
เช้าก็คนเราก็คนอย่ายอมแพ้เพื่อนกันปวง
ควรจะคิดสร้างทำมิได้มิควรห้ามใครห่วง
ไทยจะต้องสามารถได้เสมอ กับชาติทั้งปวง

และเนื่องจากขณะนี้ภาพยนตร์กำลัง เป็นที่นิยมของประชาชนเป็นอย่างมาก รัฐบาล

จังผลิตลีอภยนตร์เข้าถึงประชาชน ด้วยการมอบให้บริษัทภายนตร์ "เลียงศรีกรุง" จัดสร้างภาพ-ยนตร์เกี่ยวกับค่ายบางระจัน โดยรัฐบาลเป็นผู้อุปการะจัดสร้าง (พ.ศ. 2482) และเนื่องเป็นการแสดงแสลงยานุภาพของกองทัพไทยใน พ.ศ. 2483 เมื่อกองทัพอาการจัดตั้งกองภายนตร์ขึ้น ก็ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้จัดสร้างภาพยนตร์เรื่อง บ้านไร่-นาเรา เพื่อส่งเสริมอาชีวกลิกรรม เค้าโครงเรื่องตามแนวของท่านผู้นำแสดงถึงชีวิต "ชาวนาวัฒนา" ที่มีความเป็นอยู่ดีตามแบบอย่างอาրยประเทศ²⁰ การแต่งกายของนักแสดงจึงแปลกไปจากชาวนาไทยทั่วไป และลังคมของ "ชาวนาวัฒนา" จะเป็นแบบเนื้อร้องตอนท้ายของเพลงประจำภัยนตร์ที่ว่า "... สมบูรณ์ไหแน่น บ้านไร่-นาเรา เสรีสำราญ บ้านไร่-นาเรา"

ภาพที่ 24 คุณพระ-นางจากภัยนตร์ บ้านไร่-นาเรา
ร.อ.ทวี จุลละกวัณย์และน.ส.อารี ปีเสง

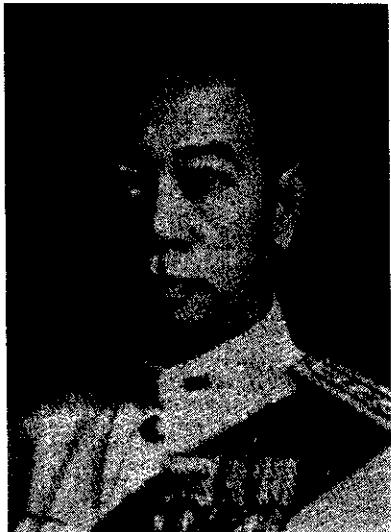
รัฐนิยม : รัฐบาลประกาศใช้รัฐนิยม 12 ฉบับ ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2482- มกราคม พ.ศ. 2485 โดยที่แจงว่า "รัฐนิยม" (State Convention) มีลักษณะเช่นเดียวกับ "พระราชนิยม" ในสมัยก่อน เพียงแต่ว่าพระราชนิยมเป็นพระบรมราชโองการโดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนรัฐนิยมเป็นนโยบายของรัฐบาล ซึ่งเบริญเเมื่อ "ประเพณีนิยมประจำชาติ"

ดร. กนก วงศ์ธรรมทั่ว อธิบายความหมายของ "รัฐนิยม" ไว้ว่า "... นโยบายที่สำคัญที่สุดคือหนึ่งของรัฐบาลหลวงพิบูลฯ คือ นโยบาย "รัฐนิยม" เพื่อที่จะสร้างความเป็นชาตินิยม (nationalism) และความเป็นชาตินิยมนี้จะมารวมศูนย์ที่รัฐ กล่าวคือรัฐเป็นตัวแทนของชาติและประชาชนในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวม ซึ่งจะทำให้รัฐมีบทบาทและอำนาจลงซื้อ ความคิดนี้ เรียกว่า รัฐนิยม (Statism) นั่นหมายความว่า นโยบาย"รัฐนิยม" ของหลวงพิบูลฯ มีองค์ประกอบทางความคิดสำคัญ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ nationalism และ Statism ..."²⁹

รัฐนิยม 12 ฉบับมีดังนี้

- ฉบับที่ 1. เรื่องการใช้ชื่อประเทศไทย ประชาชน และลักษณะชาติ
- ฉบับที่ 2. เรื่องการป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ
- ฉบับที่ 3. เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย
- ฉบับที่ 4. เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบรมราชูปถัมภ์
- ฉบับที่ 5. เรื่องให้ชาติไทยใช้ของที่ผลิตภายในประเทศไทย
- ฉบับที่ 6. เรื่องกำหนดและเนื้อเพลงชาติ
- ฉบับที่ 7. เรื่องซักชวนชาวไทยให้ร่วมกันสร้างชาติ
- ฉบับที่ 8. เรื่องเพลงสรรเสริญพระบรมราชูปถัมภ์
- ฉบับที่ 9. เรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองคือ
- ฉบับที่ 10. เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย
- ฉบับที่ 11. เรื่องกิจประจำวันของคนไทย
- ฉบับที่ 12. เรื่องช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา และทุพพลภาพ

รัฐนิยมฉบับที่ 1-6 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังความนิยมไทยในหมู่คนไทย ส่วนรัฐนิยมฉบับที่ 7-12 เป็นการซักชวนให้ประชาชนร่วมใจกันสร้างชาติ ทั้ง 12 ฉบับถือเป็นนโยบายสำคัญ เป็นความถูกต้อง และประเพณีอันดีงามที่คุณไทยพึงกระทำ หรือควรปฏิบัติ ในการเสริมสร้างศีลธรรมอันดี วิถีทางดำเนินชีวิต การรักษาเอกสารสำคัญแห่งความเป็นไทย รัฐบาลมอบให้จัดตั้งคณะกรรมการรัฐนิยมชั่วคราว หรือวิจิตรวาทการ เป็นประธานคณะกรรมการ (8 มิถุนายน พ.ศ. 2482) คณะกรรมการรัฐนิยมจะทำหน้าที่เนื้อให้รัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ มีผลทางปฏิบัติให้มากที่สุด

ภาพที่ 25 หลวงวิจิตรวาทการ

๙. การสร้างชาติทางด้านวัฒนธรรม

รัฐบาลประกาศพระราชนิยามวัฒนธรรมแห่งชาติ บุพราชการะ 2485 กำหนดให้จัดตั้งหน่วยงานทำหน้าที่ตามนโยบายสร้างชาติด้วยวัฒนธรรม คือ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ตั้งอยู่ ณ วังบางขุนพรหม (ที่ทำการธนาคารแห่งประเทศไทยปัจจุบัน) มีหน้าที่สั่งสอน อบรม และปลูกฝังความรักชาติและวัฒนธรรมแก่ประชาชน ประกอบด้วยหน่วยงาน ๕ หน่วยงานดังนี้

1. สำนักงานวัฒนธรรมทางจิตใจ
2. สำนักงานวัฒนธรรมทางระเบียบ ประเพณี
3. สำนักงานวัฒนธรรมทางศิลปกรรม
4. สำนักงานวัฒนธรรมทางวาระกรรม
5. สำนักงานวัฒนธรรมฝ่ายชน

นอกจากนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ สำนักนายกรัฐมนตรี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข และยังมีหน่วยงานอื่นอีก คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร ราชบัณฑิตยสถาน

วรรณคดีสมາกม สโนลรัตนธรรมพูง เป็นต้น ที่น่วงงามแต่ละแห่ง ที่ได้กำหนดโดยนายวัฒนธรรม

ออกมากในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ กฤษณาฯ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ข้อบังคับ คำแนะนำ คำสั่ง คำวิงวอน

ภาพที่ 26 "ร้านวันอัม" ในงาน
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2486 ผู้ชื่อต้อง^{๒๙}
แสดงความมีวัฒนธรรมโดยการหอยิน
ของและจ่ายเงินเอง

ในขณะเดียวกันนายกรัฐมนตรียังมี
คำริตัวย่าว่า ควรจะจัดทำหนังสือชุดวัฒนธรรม^{๓๐}
แสดงถึงวัฒนธรรมของไทยทุกอย่าง โดยมอน-
หมายให้ทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม^{๓๑}
ได้ก่อให้รับผิดชอบเรื่องนี้ ดังตัวอย่างหนังสือ^{๓๒}
"ประวัติการค้า" ของกระทรวงพาณิชย์
เรียนเรียงโดย ชุนวิจิตรมาตรา

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เผยแพร่
นโยบายวัฒนธรรมสู่ส่วนภูมิภาค โดยจัดตั้ง^{๓๓}
คณะกรรมการ มีการอบรมข้าราชการในส่วน^{๓๔}
ภูมิภาคให้รู้และเข้าใจวัฒนธรรมของรัฐบาล^{๓๕}
และตั้งผู้สื่อสารในส่วนภูมิภาคทุกจังหวัดและ^{๓๖}
อำเภอ เพื่อให้มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์^{๓๗}
งานของรัฐในด้านวัฒนธรรมให้แพร่หลายขึ้น

รัฐบาลเสนอว่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเข้าสู่สภานิติบัญญัติในรายวาระรายเดือนบันบ
รวมทั้งออกพระราชบัญญัติไว้วางระเบียบปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อลด เสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พระราชบัญญัติ
ราช 2485 ขึ้นอีกด้วย รวมถึงการออกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมแต่ไม่ได้ใช้ชื่อว่า
พระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้น ใช้อีกหลายฉบับ^{๓๘}

รัฐบาลมีนโยบายให้ข้าราชการทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เพราะ "เมืองไทยเป็น
ของคนไทยมิควรจะให้คนศาสนาอื่นอยู่"^{๓๙} กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ต้องลงรายชื่อข้าราชการที่
ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธไปแจ้งแก่รัฐบาล บุคคลเหล่านี้จะได้รับคำสั่งให้เปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนา
หากไม่ปฏิบัติอาจมีผลเช่น ถูกตั้งข้อห้องเห็นแก่เจ้าและรวมไปถึงไม่ได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน^{๔๐}

การเสริมสร้างเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย รัฐบาลสนับสนุนตนตรีไทย การรักษา^{๔๑}
โบราณสถาน โบราณวัตถุ มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2486 จัดประกวดเพลง ปัรบ-

ปัจจุบันและเด่นพื้นเมืองเพื่อสืบทอดมรดกวัฒนธรรมไทย

รัฐบาลประกาศปรับปรุงตัวอักษรไทย ด้วยเหตุผลว่าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของภาษาไทย สมควรจะปรับปรุงตัวอักษรไทยให้กระทัดรัด เพื่อให้เล่าเรียนกันได้ง่ายขึ้น และตัวพยัญชนะและสระของภาษาไทยมีอยู่หลายตัวที่ซ้ำเลียงกันโดยไม่จำเป็น หากดใช้ก็จะเป็นความสละดูงาในการศึกษาเล่าเรียนภาษาไทยให้เป็นที่นิยมยิ่งขึ้น จึงมีการตัดสระ พยัญชนะ ได้แก่

สร 5 ตัว ๑ ๓ ๔ ๕ ๖

พยัญชนะ 13 ตัว ช ค ฆ ဓ ڻ ڙ ڳ ڳ ڻ ڙ ڻ ڙ ڻ ڙ

ดังนั้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงภาษาเขียนให้สอดคล้องกับนโยบายปรับปรุงตัวอักษรไทย อักษรไทยแบบใหม่นี้ผู้เรียกว่า "หนังลือจอมพล" ดังจะยกตัวอย่างการเขียนภาษาไทยแบบ "หนังลือจอมพล" โดยตัดตัวอักษรจากคำสั่งที่ 24/2485 เรื่อง ตั้งก้มการล่งเสิมวัฒนธรรมไทย สำนักนายกรัฐมนตรี ตอนหนึ่ง ความว่า

"... ด้วยรัถนาลพิจารณาเห็นว่า ความจริงในทางภาษาเป็นส่วนหนึ่ง
ที่สแตงวัฒนธรรมของชาติ รัถนาลมีนโยบายที่จะส่งเสิมวัฒนธรรมใน
ทุก ๆ ทาง จึงเป็นการสมควรที่จะได้มีการปรับปรุงส่งเสิมภาษา
ไทยให้ดียิ่งขึ้น ฉะนั้น ให้ตั้งคณะกรรมการส่งเสิมวัฒนธรรมภาษาไทยขึ้น
..."^{๓๓}

แต่ภาษาไทยแบบ "หนังลือจอมพล" นี้ใช้อยู่เพียง 2 ปี (พ.ศ. 2485-2487) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลก็ยกเลิก และกลับไปใช้การเขียนภาษาไทยอย่างเดิมเหมือนเช่นในปัจจุบัน

ส่วนใหญ่บุคคลที่เกี่ยวกับระบบที่นิยมการใช้คำต่าง ๆ เช่น คำสรรพนามบุรุษที่นิยมให้ใช้คำว่า "君" บุรุษที่สองใช้คำว่า "夫人" มีการกำหนดการใช้คำรับ คำปฏิเสธ คำขออนุญาต คำทักทาย คำขอโทษ ตลอดจนว่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อผู้ชาย เช่น ชื่อที่มีความหมายแสดงถึงอำนาจ ความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ ควรจะเป็นชื่อผู้ชาย ส่วนชื่อที่มีความหมาย แสดงความอ่อนหวาน งดงาม อาจเป็นชื่อของดอกไม้ ผลไม้ ควรเป็นชื่อผู้หญิง ประกาศเชิญชวนชาวไทยให้ทักทายตัวยิ่งคำว่า "สวัสดี" ยามพบกันและหลีกเลี่ยงภาษาต่างประเทศที่ไปบ่นอยู่ในภาษาไทย

รัฐบาลกำหนดนิยมใช้ภาษาต่างๆ ประจำชาติของชาวไทย (พฤษภาคม พ.ศ. 2487) เรียกว่า "วีรธรรม 14 ตัวของชาติไทย" ประกอบด้วยลักษณะนิสัยต่าง ๆ ดังนี้

ไทยรักชาติยิ่งชีวิต

ไทยเป็นนักบริษัณฑ์เยี่ยม

ไทยเป็นชาติที่ดีต่อมิตร-	ไทยเป็นชาติบูชาพราหมกฤษานายี-
และร้ายที่สุดต่อศัตรู	ชีวิต
ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน	ไทยเป็นชาติรักสงบ
ไทยเป็นชาติชื่อสัตย์และกตัญญู	ไทยเป็นชาติที่ชัยชนะในกุฏากัน
ไทยเป็นชาติเพาะปลูกไว้กินเอง	ไทยเป็นชาติสละสมมารถไว้แก่ลูกหลาน
ไทยเป็นชาติชอบอยู่ดีกินดี	ไทยเป็นชาติแต่งตัวดี
ไทยเป็นชาติยกย่องเด็กหญิงและ-	ไทยเป็นชาติว่าตามกันและตามผู้นำ
คนชรา	

นอกจากนี้รัฐบาลได้ประกาศยกเลิกยศ บรรดาศักดิ์ ทั้งทหาร และพลเรือน เพื่อความเสมอภาค ในสังคม นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี และข้าราชการต้องการกำหนดเป็นตัวอย่าง ดังนี้

หลวงพินิจลสงคaram	ใช้ชื่อว่า แปลก พินิจลสงคaram
หลวงปาราชิติรัฐมนูธรรม	ใช้ชื่อว่า ปรีดี พนมยงค์
หลวงโภวิทยกัวงศ์	ใช้ชื่อว่า คง ภัยวงศ์ เป็นต้น

การละเล่นระดับชาวบ้านที่รู้จักและนิยมในงานรื่นเริงต่างๆ คือ "รำโหน" รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีการแต่ง "เพลงรำโหน" ให้เนื้อร้องเป็นเรื่องรักชาติ สร้างชาติ และต่อมา พ.ศ. 2487 รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศิลปากรปรับปรุงทำรำโหน หรือ "วัฒนธรรมรำโหน" ให้ดูงามถูกต้องตามแบบฉบับของนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรจึงเปลี่ยนชื่อ "รำโหน" เป็น "รำวง" เพราะเวลา_rāwā เดินเคลื่อนย้ายเบื้องหนัง เนื้อร้องเพลงรำวงมีมากมายโดยหาหลักฐานเกี่ยวกับผู้แต่งได้ยากยิ่ง ซึ่งในเพลงรำวงเหล่านั้น ท่านผู้หญิงละอียด พินิจลสงคaram ภริยาท่านนายกฯ ได้ช่วยแต่งเนื้อร้องให้แก่กรมศิลปากรจัดทำรำประกอบ เนื้อร้องจะเป็นเรื่องรักชาติ สนับสนุนรัฐบาล นิยมบูชาทหารญเช่น เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงบูชาบัณฑร เพลงหกสิบไทยใจงาม เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ เพลงยอดชายใจหาญ เพลงดวงจันทร์ชั้นฟ้า³⁴ รัฐบาลส่งเสริมรำวงให้แพร่หลาย นอกจากประกอบแต่งเพลงรำวงแล้วยังอนุญาตให้ข้าราชการหยุดราชการทุกน้ำยันพุธ เพื่อฝึกชื่อมรำวงอยู่ระยะหนึ่ง หากันนำเนื้อเพลงรำวงมาพิจารณาจะเห็นการสอนแทรกในนโยบายสร้างชาติ ลักษณะนิยม และการเสริมสร้างวัฒนธรรมได้ชัดเจน ดังจะยกตัวอย่างประกอบดังนี้

ผลงานโครงการไม้ของชาติ	นทรง ทำนอง	ทำนักศึกษาและเอื้ออาชีวศึกษา นิยมสังคม
ชั้นปัจจุบันของชาติ	งานวิสาหกิจนานาชาติ (2 เที่ยว)	
1. เอกอัครราชทูตอ่อน懦弱	ตามแบบมาตรฐานศิลป์	
ชีชาติไทยเนาถ้น	เจริญด้านธรรม	
2. งานทุกสิ่งสามารถ	สร้างชาติช่วยชาติ	
คำเป็นความโดยนาย	สู้ภัยแทนอย่างราบรื่น	

ในด้านนโยบายเกี่ยวกับสตรี สตรีได้รับความสนใจมากขึ้นและได้รับการยกย่องให้มีฐานะทางสังคมสูงขึ้นและยอมรับในความสามารถทัดเทียมชาย สตรีมีโอกาสเรียนในโรงเรียนนายสิบหญิง โรงเรียนนายร้อยหญิง มีการจัดตั้งสำนักงานวัฒนธรรมฝ่ายหญิง สตรีได้รับการซักจุ้งให้เข้ามามีส่วนในการป้องกันประเทศ ดังนั้น จึงยกย่องวีรสตรีในประวัติศาสตร์ และนำชื่อมาตั้งเป็นอนุสรณ์ เช่น กรมทหารครรภ์สุริโยทัย กองพันสุรนารี กองพันครรภ์สุนทร ประกาศนียากรเชิญชวนให้ผู้หญิงเข้ารับราชการมากขึ้น สนับสนุนให้ผู้หญิงสอบชิงทุนหลวง ไปศึกษาต่อต่างประเทศ นี้ฟื้นฟูวัฒนธรรมสมรรถนะการคุ้มครองชีวิตสมรสของผู้หญิงไทย บทบาทผู้หญิงจึงเน้นขึ้นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันประเทศ ตามคำชี้ว่า "ขออนุให้สตรีไทยเป็นโครงการไม้ของชาติไทยเป็นมหาอำนาจ"

สตรีได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษา อชีฟ เช่น อชีฟธุรกิจบริการ ได้แก่ งานบริการเสริมความงาม อชีฟคลินิก งานบริการบางประเภท เช่น ในโรงแรม พ.ศ. 2486 รัฐบาลได้จัดตั้ง โรงแรมสุริyanan และโรงแรมรัตนโกสินทร์ โดยมอบหมายให้สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง เป็นผู้รับผิดชอบ^{๓๕} งานต่าง ๆ ของโรงแรมเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามาปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมgarะทั้งอชีฟเป็นนักร้อง นักดนตรี รัฐบาลสร้างค่านิยมใหม่ว่า การร้องเพลง เป็นอชีฟที่มีเกียรติ สร้างรายได้ และลังคอมควรให้การยอมรับ นักร้องที่มีชื่อเสียงในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เชาวลี ช่วงวิทย์ มณฑา ไมราคุล วนนุช อารีย์ ศรีสุดา รัชตะวัน เพ็ญศรี พุ่มชูศรี นักร้องวงดนตรีสุนทรภรากรณ์ซึ่งเป็นวงดนตรีของกรมประชาสัมพันธ์ นักร้องหญิงเหล่านี้เป็น英雄การ ส่วนศิลปินในสายการแสดงละครและภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงต่อมา เช่น สุวรรณ บุรณพินิพ จุรี โอดิริ พงษ์ลัตดา พิมพ์พรรณ เป็นต้น และผู้หญิงยังได้รับการเชิญชวนให้เพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วยการทำางานฝีมือ เช่น การปักเครื่องหมายเครื่องแบบราชการ การทำอาหารจำหน่าย ช่างกิจการเหล่านี้ขยายตัวได้ดีเมื่อรัฐบาลสนับสนุนและให้คำแนะนำ

แนวปฏิบัติเรื่องกริยามารยาท รัฐบาลได้ออกระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับการมีมารยาทที่ดีงามของประชาชน โดยถือเป็นระเบียบที่ประชาชนต้องปฏิบัติ ได้แก่ ระเบียบเรื่องว่าด้วยพิธีศพ เรื่องการแต่งกายและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ เรื่องการกำหนดการพิธีสมรสของคนไทย เรื่องระเบียบการบริโภคอาหาร เรื่องการโดยสารรถประจำทาง เรื่องระเบียบการใช้บัตรซื้อ เรื่องว่าด้วยระเบียบการเคารพของคนไทย ในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2485 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดแนวทางให้ประชาชนรักษา.mารยาทอันดีงามในสานารณสถานหรือที่ประทุมแก่สาธารณะ กระทรวงมหาดไทยชานรับนิยมฯ เรื่องกริยามารยาทของรัฐบาล โดยมีคำขวัญ มีบทความดังนี้ “ในด้านการแต่งกาย รัฐบาลชักชวนและแนะนำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงการแต่งกายและวางระเบียบการแต่งกาย ผู้ชายไทยจะแต่งกายแบบสากลนิยม และผู้หญิงไทยก็จะเริ่มแต่งกายแบบชาวตะวันตก ทั้งไว้ผมทรงผมบอน ผมยาว ผมทรงชิ้ง เกลิดผมเป็นคลิ้น เป็นลอน ส่วนกระโปรงทรงนิวลุก (New Look)³⁷ เป็นต้น”³⁶

รัฐบาลย้ำเน้นการสุขุมวิการ แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าอย่างหนึ่งของชาติที่กัดเทียมอารยะประเทศ โดยมีคำขวัญว่า “มาล้าน้ำไทยไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ” ราชภูมคุณได้ไปติดต่อสถานที่ราชการ โดยไม่สุขุมวิถือว่าขัดต่อรัฐนิยมและพ.ร.บ.วัฒนธรรมและจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในสถานที่ราชการหรือชุมชนเช่นตลาด รัฐบาลได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ทำหมวกเพื่อสุวนในวาระที่ต่างกัน รวมถึงลีสันของหมวกที่จะต้องเหมาะสมกับลักษณะของงาน และกลุ่มกลืนกับเสื้อผ้าที่สุวนได้ด้วย

การเปลี่ยนแปลงและการยกเลิกประเพิ่มปฏิบัติบางประการ รัฐบาลประกาศเปลี่ยนแปลงวันสำคัญ เช่น วันปีใหม่ ให้เปลี่ยนแปลงจากเดิม 13 เมษายน เป็น 1 มกราคม ตามแบบสากล (พ.ศ. 2483) และกำหนดวันชาติเป็นวันที่ 24 มิถุนายน โดยจัดให้มีงานเฉลิมฉลองและมีการประกวดนางสาวไทยด้วย ส่วนวันและประเพิ่มทางศาสนาให้คงไว้ เช่น วันวิสาขบูชา และประเพิ่มสังกรานต์

รัฐบาลออกคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ราชภูมคุณเลิกกิจมาก นอกจากจะไม่มีประโยชน์ทั้งทางโภชนาการแล้ว ยังทำให้บ้านเมืองสกปรก เพราะการบันวนน้ำมากอีกด้วย

ค. การสร้างชาติทางด้านเศรษฐกิจ

รัฐบาลกำหนดนโยบายมีเป้าหมายเพื่อลุ้นเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจ ตอบสนองนโยบายสร้างชาติ แต่การทำความเข้าใจเรื่องนโยบายเศรษฐกิจจะชัดเจนขึ้นหากได้พิจารณาสภาพเศรษฐกิจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นแนวทาง

1. สภาพเศรษฐกิจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง^{๓๘}

จากการศึกษาสาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าปัญหาเศรษฐกิจได้ถูกนำมาเป็นปัจจัยของการยึดอำนาจ ดังนี้ หมาย หลังการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ปัญหาเศรษฐกิจก็ได้รับการแก้ไข โดย เริ่มจากแก้ไขวิธีการจัดการทำงานประจำแผ่นดินในปี พ.ศ. 2476 โดยกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภา เป็นผู้พิจารณาอนุมัติงบประมาณที่รัฐบาลเสนอ มีการจำแนกรายจ่ายของกระทรวง ทบวงกรม จัดวางระบบระเบียบระบบการคลังขึ้นใหม่ มีผลทำให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังดีขึ้น และเข้าสู่ ดุลยภาพมากขึ้น

การดำเนินการทางเศรษฐกิจที่สำคัญก่อนการหันน์ คือ การเสนอเค้าโครงการ เศรษฐกิจแห่งชาติของหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองติดตามมา และเป็น เหตุให้เด้าโครงสร้างเศรษฐกิจไม่มีโอกาสดำเนินมาปฏิบัติ

ส่วนปัญหาทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาการขาดที่ดินทำกิน ของเกษตรกร โดยการลดภาษีอากรบางอย่าง ให้ชาวนา การควบคุมอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การให้ ความคุ้มครองทรัพย์สินที่ดินของชาวนาเพื่อไม่ให้นายทุนเงินกู้ยืดได้โดยล่วงๆ การทำงานให้คนว่าง งานทำ แต่การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้ผลดีมากนัก เพราะ เป็นปัญหาใหญ่และฝังลึกอยู่ในโครงสร้าง ทางเศรษฐกิจไทยมาช้านาน

นอกจากคดีราษฎร์ได้พยายามแก้ไขปัญหาการครอบงำทางเศรษฐกิจของชาวด่าง- ชาติ ไปพร้อม ๆ กับเพิ่มเป้าหมายการพัฒนาทางอุตสาหกรรม นอกเหนือไปจากเกษตรกรรม รัฐบาล จึงชักชวนให้คนไทยที่มีเงินทุนมาทำอุตสาหกรรมและพาณิชกรรม รัฐบาลได้จัดตั้ง โรงงานอุตสาห- กรรมกระดาษที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นตัวอย่าง โรงงานนี้ดำเนินการผ่านการรัฐวิสาหกิจ โรงงานน้ำตาลรายชาที่ลับปาง และรัฐบาลเชิญชวนให้คนไทยลงทุนทางด้านธุรกิจให้มากขึ้น แต่ได้รับความสนใจไม่มากนัก ดังนั้น ลักษณะ “ทุนนิยมโดยรัฐ” เพื่อเป็นแนวทางให้มีการพัฒนา ระบบการผลิตของไทยยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

2. นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากรัฐบาลชุดนี้เป็นนโยบายให้อำนาจเด็ดขาดทางการเมืองและการทหาร จึงกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในลักษณะให้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวาง รัฐบาลประกาศสุดมุ่งหมายให้ประชาชนมีอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน อาชีพสำคัญ ได้แก่ กลิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชกรรม ที่รัฐบาลใช้ศัพท์เฉพาะว่า "กอฯ กัม" ผู้ใดประกอบอาชีพได้อย่างเป็นปีกแฝ้นจะถือว่า "เป็นผู้ประกอบอาชีพช่วยชาติ" รัฐบาลใช้มาตรการทางเศรษฐกิจหลายลักษณะ เช่น การโฆษณาและซักชวน การสร้างคำชี้แจงใจด้านเศรษฐกิจ การใช้อำนาจเด็ดขาดของรัฐเพื่อส่งเสริมชาวไทยให้เข้ามา มีบทบาททางเศรษฐกิจ อำนาจรัฐดังกล่าวรวมการบังคับชี้อ้อนกิจการของชาวต่างชาติ จึงเรียกได้ว่า เป็น "นโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม"

รัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรีได้ใช้อำนาจกีดกัน ผลักดันผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ ชาวต่างชาติที่มีอยู่แต่เดิมและให้ความสัมภึกแก่คนไทยในการเข้าประกอบการ มีการบังคับชี้อ้อน หรือยัดกิจการของชาวต่างชาติมาดำเนินการจัดตั้งเป็นบริษัทการค้า บางครั้งใช้วิธีออกกฎหมายผูกขาดลินค้าประเทต่างๆ โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ผูกขาด หรือถือหุ้นทึ่งหมัดหรือ ส่วนใหญ่ และอีกส่วนหนึ่งให้เอกชนที่มีลักษณะไทยเป็นผู้ถือหุ้น

พ.ศ. 2483 รัฐบาลดำเนินการจัดตั้ง บริษัทจังหวัดเพื่อส่งเสริมการค้า ฝึกหัด การค้า และเป็นศูนย์กลางการค้าชายในจังหวัด ตรังระดับราคาน้ำดื่มที่จำเป็นแก่การครองชีพ ส่งเสริมผลิตผลทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ภายใต้เงื่อนไขที่ได้จัดตั้งบริษัทจังหวัดเกือบทุกจังหวัด รัฐถือหุ้น 51% และซักชวนราษฎรในท้องถิ่นมาร่วมถือหุ้น โดยมีตอกเบี้ยและเงินปันผล กิจการบริษัทจังหวัดได้ดำเนินไปถึง พ.ศ. 2488 จึงยกเลิก

อีกวิธีการหนึ่งรัฐบาลออกกฎหมายเพื่อให้เงินกู้แก่ผู้ต้องการประกอบอาชีพต่าง ๆ และยังมีกฎหมายอื่นๆ อีก ได้แก่ กฎหมายจำกัดน้ำที่อยู่ของชาวต่างชาติ กฎหมายกำหนดลงวนอาชีพ สำหรับบุคคลลักษณะชาติไทย 27 ชนิด กฎหมายจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ กฎหมายบังคับเก็บภาษีแก่ธุรกิจ ชาวต่างชาติ กฎหมายที่ให้สิทธิการบังคับชี้อ้อนและโอนกิจการสำคัญ เช่น กิจการค้าข้าว บริษัทเหมืองแร่องค์รวม โรงงานยาสูบ โรงงานน้ำมัน บริษัทเดินเรือทะเล โรงงานไม้ชิดไฟ โรงงานเครื่องจักร ฯลฯ แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า แม้รัฐบาลจะพยายามส่งเสริมให้ประชาชนสนใจการประกอบการค้า แต่ ธุรกิจที่คุณไทยเข้าไปประกอบการมักจะเป็นธุรกิจขนาดเล็กหรือขนาดกลาง ดังนั้นธุรกิจขนาดใหญ่ รัฐบาลจึงเข้าดำเนินการเลี้ยงเงิน โดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงของชาติ และเมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะสังคมร่วม รัฐบาลได้ใช้พระราชบัญญัติหลายฉบับในการเข้าควบคุมกิจการอุตสาหกรรม

ตลอดจนยึดทัพย์ลินของชาวต่างชาติในประเทศไทย และข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง ชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลมีเป้าหมายอยู่ที่การคุ้มเสียงเศรษฐกิจของชาวจีน การสร้างชาติทางด้านเศรษฐกิจ มีผลให้ชาวจีนได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรง เพราะ "...การแรงค์ต่อต้านคนจีนเป็นส่วนหนึ่งของการแรงค์รักชาติ..."³⁹ เพราะหาดเกรงว่าจะเป็นโอกาสให้ชาวจีนเข้าแทรกแซงทางการเมือง มาตรการที่ปฏิบัติต่อชาวจีน ได้แก่ ออกคำสั่งห้ามผู้ค้าห้ามเร่ชาวจีนเข้าไปขายของ ในโรงเรียน หรือสถานที่ราชการที่ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยเด็ดขาด (มกราคม พ.ศ. 2482) สั่งปิดโรงเรียนจีนโดยเหตุผลว่าโรงเรียนจีนเหล่านี้สอนลักษณะทางการเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2481-2483 กระทรวงศึกษาธิการสั่งปิดโรงเรียนจีนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภาร์ พ.ศ. 2497 ถึง 242 แห่งในจำนวน 294 แห่งที่มีอยู่ และต่อมาตราการเข้มงวดที่รัฐบาลกระทำต่อโรงเรียนจีนก็ทำให้โรงเรียนจีนต้องปิดตัวเอง เป็นขึ้นเป็นจำนวน 41 แห่ง รัฐบาลถือว่ามีกฎหมายชาวจีนนับเป็นปัญหาความเป็นความตายที่สำคัญของประเทศไทย เพราะในขณะนั้นธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ก็อยู่ในมือของชาวจีน⁴⁰

ด้านเกษตรกรรม รัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนเข้าจับจองที่ดินทำกินในบริเวณที่ว่างเปล่า ออกพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2485 ให้กรรมลิทช์ในที่ดินแยกประชาชนที่จับจองไว้ทำกิน แนะนำให้ทุกคนประทัยดเพื่อนบุญฐานะ เศรษฐกิจของครอบครัวและชาติ ซึ่งวนให้เพาะปลูกทำฟื้นผักสวนครัวเพื่อการบริโภคและเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ พร้อมจัดประกวดฟื้นผักสวนครัวในโอกาสต่าง ๆ รับรางวัลเป็นโล่เกียรติยศจากรัฐบาล สมดังคำชักจู "เกษตรทำ อุดสาหกรรมผลิต พานิชย์ค้าเติด" และ "หมันปลูก หมันเลี้ยง เสบียงเพื่อพูน"

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้มอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ช่วยเหลือการครองชีพ ของราชภาร์ เช่น กระทรวงเกษตร กระทรวงอุดสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กรมรถไฟ กรมทางหลวงແ嗔ดิน กรมไปรษณีย์โทรเลข กรมการชนสัง เพื่อให้นโยบายพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเข้าถึงราชภาร์โดยทั่วถ้น และรัฐบาลยังได้จัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของประชาชน รัฐบาลกำหนดนโยบายพัฒนาวิชาชีวและอาชีวศึกษา เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีงานทางการพาณิชย์ จัดตั้งสถานศึกษาประเภทต่างๆ คือ โรงเรียนอาชีวและพาณิชยการ เปิดแผนกพาณิชยศาสตร์และการบัญชีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับ มหาวิทยาลัยวิชาครรศาสตร์ฯ จัดตั้งหอการค้าไทยในปี พ.ศ. 2483 ในความคุ้มครองของกระทรวงพาณิชย์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมผู้ค้าไทย ซึ่งจะมีหน้าที่ในการพัฒนาการศึกษาด้านอาชีวะ และตั้งโรงเรียนสอนวิชาเกี่ยวกับการค้าชาย รัฐบาลจัดตั้งโรงเรียนช่างชลประทาน พ.ศ. 2481 เพื่อผลิตช่างที่จะพัฒนาการชล-

ประทานเพื่อประโยชน์ด้านการเกษตร จัดตั้งวิทยาลัยเกษตรกรรมที่แม่โจ้ จว. เชียงใหม่ พ.ศ. 2481 ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2486 ตลอดจนขยายสืบต่อไป สัญญาจะหันออกเฉียงเหนือถึงจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2482 เพื่อสนองนโยบายพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จากการนัยยามจำกัดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวต่างชาติโดยการสนับสนุนผู้ประกอบการค้าที่เป็นคนไทยและพัฒนาระบบการผลิตของไทยตามแนว "ทุนนิยมโภคธน" จึงเป็นที่มาของบริษัทกิจการ บริษัทธุรกิจ โดยการอุดหนุนเงินทุนจากต่างประเทศ เช่น บริษัทชั้นนำไทย (พ.ศ. 2481) บริษัทค้าไฟซ์พลไทย (2482) บริษัทประเมินไทย (2483) บริษัทดินเรือไทย (2483) บริษัทไทยเดินเรือทะเล (2483) บริษัทค้าไฟซ์พลอีสาน (2484) บริษัทค้าไฟซ์พลเนื้อ (2484) ธนาคารแม่กลอง (2484) บริษัทไทยเศรษฐกิจประกันภัย (2485) บริษัทไฟซ์กลิกรรม (2486) ฯลฯ บริษัทด้วยความต้องการเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และมีบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดรัฐบาลร่วมบริหารอยู่ด้วย เช่น นายคง อภัยวงศ์ นายทวี บุญเกตุ พล.ท.จวน รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ หลวงพรหมโยธี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักธุรกิจ เช่น นายมา บุลกุล ผู้ค้าชาวจีนเชิงมีชื่อเสียง ในวงการค้าชาวทึ่งภายในและภายนอกประเทศไทยในการค้าชาวอย่างมากในระหว่างสัมคม เพราะรัฐบาลประกาศปฏิบัติการโรงสีเอกสารหันหัว แหล่งเช่ากิจการโรงสีเอกสารหันหัวดำเนินการเอง บริษัทชั้นนำไทยจึงได้รับลิขิตรัฐบาลเป็นผู้ผูกขาดการลี้ข้าม ค้าข้าว และสั่งออกแต่เพียงบริษัทด้วยในฐานะรัฐวิสาหกิจของรัฐบาล

ใน พ.ศ. 2485 หลังจากการประกาศสัมคมกับล้มเหลวอย่างล้มเหลว รัฐบาลได้ได้ดำเนินการยึดหัวหินของฝ่ายศัตรู กิจการต่างๆ ของชาวต่างชาติ เช่น ธนาคารและการประกันภัย ซึ่งเป็นกิจการสาขาของธนาคารในยุโรปและอเมริกาจึงได้รับผลกระทบกระเทือน หลากหลาย เป็นโอกาสของคนไทยและคนจีนในประเทศไทยได้จัดตั้งธนาคารชั้น เช่น ธนาคารพนิจชั้นดี ธนาคารปราโมช ธนาคารโอลิมปิก ธนาคารล้ำช้า ธนาคารเทศไพบูลย์ ได้แก่ ธนาคารแม่กลอง (2484) ธนาคารกรุงเทพพาณิชยการ (2487) ธนาคารกรุงเทพ (2487) (และต่อมาในรัฐบาลชุด นายคง อภัยวงศ์ คือ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา (2488) และธนาคารกสิกรไทย (2488))

สรุปว่า นโยบายทางเศรษฐกิจจะครอบคลุมกว้างขวางในธุรกิจของคนต่างชาติ เพื่อห่วงผลในด้าน การพัฒนาธุรกิจพาณิชย์ การพัฒนาเกษตรกรรมและสหกรณ์ การพัฒนาอุตสาหกรรม การตั้งอุตสาหกรรมแบบรัฐวิสาหกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมภาคเอกชน การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครอบครัว

ผ่านมิตร รวมศิลป์ สรุบไว้ว่า "นโยบายด้านเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นนโยบายที่เกิดจากความคิด และการตัดสินใจของผู้นำรัฐบาลเป็นลำดับๆ ปราศจากการวางแผนนโยบายที่ละเอียดรอบคอบลักษณะ ตลอดจนการพิจารณาถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะติดตามมาทั้งในระยะนี้ และระยะต่อมา และได้สัดส่วนที่พอดีกับความเป็นจริงของสังคม และเศรษฐกิจสมัยนี้ ... แม้จะมีประโยชน์ในการสร้างโอกาสอย่างมากทางเศรษฐกิจให้แก่คนไทยส่วนนี้ แต่ขณะเดียวกันก็ได้เป็นการสร้างสมมติฐานปัจจุบัน ... เช่น ... รัฐวิสาหกิจ ... กล้ายเป็นระบบธุรกิจที่รัฐบาลทุกคุณต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อพยุงฐานะของกิจการ ... และมีคนไทยจำนวนน้อยที่ทันมาประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจ ... เป็นเพียงเจ้าของกิจการค้า และอุตสาหกรรมเล็กๆ บางประเภทที่รัฐบาลล่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังเท่านั้น"⁴¹

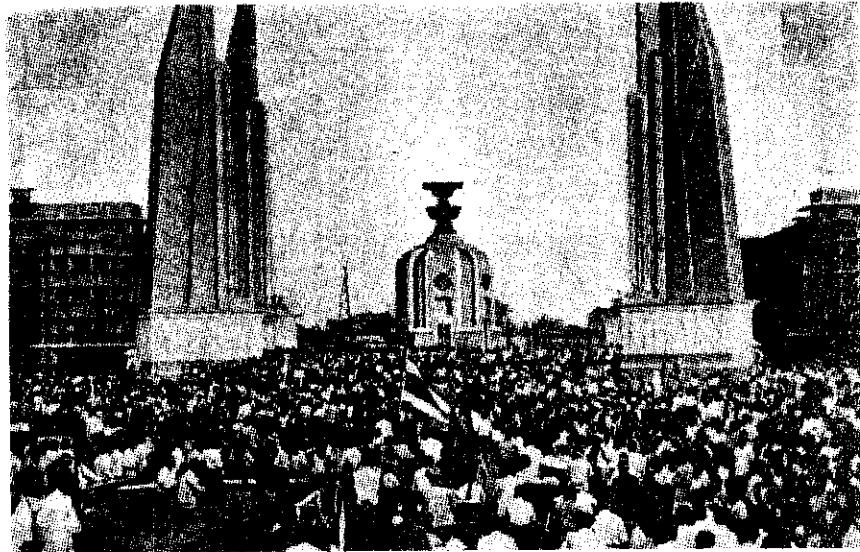
กิจกรรมการเรียนที่ 2

1. งบประมาณประจำปีของนโยบายร่างชาติและการดำเนินงานของรัฐบาล
2. งบประมาณประจำปีของรัฐบาลปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มาตรฐานการบริหารงบประมาณ

ของรัฐบาล จ.อ.นพ. ป. พูดถึงคุณน้ำ

3. การณ์พิพาทอินโดจีน

การณ์พิพาทอินโดจีนเป็นผลมาจากการความพยายามที่จะแก้ไขลัญญาในอดีตเกี่ยวกับเรื่องเขตแดนอินโดจีนกับฝรั่งเศสของรัฐบาลไทย รวมกับอิทธิพลจากลัทธิชาตินิยมภายในประเทศ⁴² เหตุการณ์เกิดขึ้นระหว่าง ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ – มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ มีการประท้วงตัวยกกำลังระหว่างฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศส รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างดีเยี่ยม ทั้งการเดินขบวนให้รัฐบาลเรียกร้องดินแดนคืน และการจัดสั่งของชั้นนำไปให้แก่ทหารที่ปฏิบัติการ

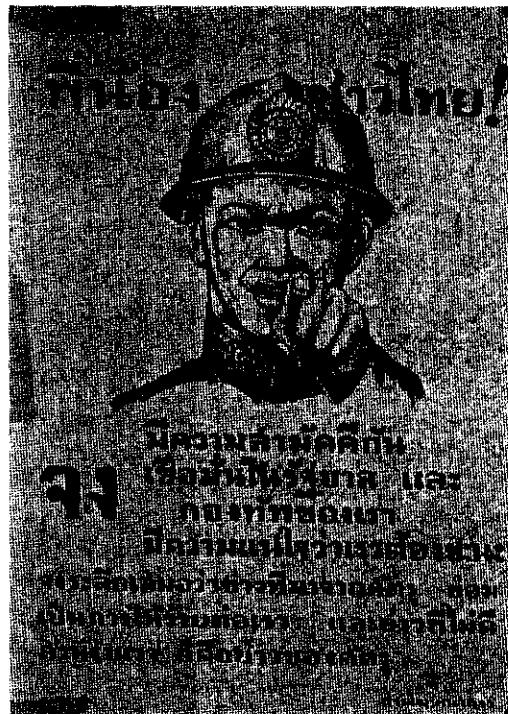
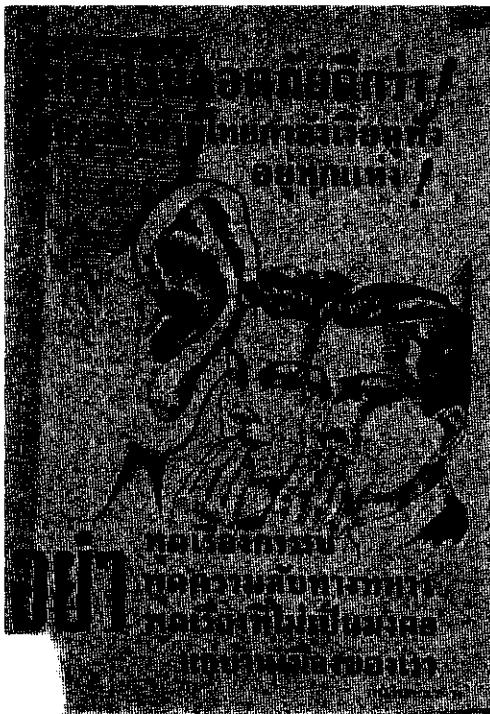

ภาพที่ 27 การชุมนุมเรียกร้องคืนแผ่นดินของ "คณะเลือดไทย" พ.ศ. 2483

ขณะที่การเมืองพากำลังดำเนินอยู่ ญี่ปุ่นได้เสนอตัวเป็นคนกลางในการเจรจาเพื่อขุดจารีฟพาก เมื่อกี้ ไทยและฝรั่งเศสยอมรับข้อเสนอ จึงได้มีการจัดตั้งผู้แทนชั้น 2 คณะ คณะหนึ่งเจรจาแกนที่ใช่ง่อนเพื่อพักรบ อีกคณะหนึ่งเจรจาแกนที่กรุงโตเกียวเพื่อสันติภาพ การพักรบเกิดขึ้นในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2484 และเจรจาแกนเรือลาดตระเวณชื่อ "นาโตริ" ของญี่ปุ่น ณ เมืองใช่ง่อน คณะผู้แทนทั้ง 2 ฝ่าย ได้ลงนามในข้อตกลงพักรบวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2484

ต่อมาในวันที่ 4-5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 รัฐบาลไทยได้ส่งผู้แทนอีกคณะหนึ่ง มีพระวรวงค์เชอ พระองค์เจ้าวรรมไวยากร เป็นหัวหน้าพร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนไปยังโตเกียว เพื่อเจรจาสันติภาพและปรับปรุงเขตแดน 7 กุมภาพันธ์ 2484 การเจรจาระหว่างผู้แทนฝ่ายไทย และ ฝรั่งเศสโดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นเป็นประธาน การเจรจาก็เริ่มขึ้น จนกระทั่ง 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 จึงมีการลงนามในอนุสัญญาสันติภาพอย่างเป็นทางการ และแลกเปลี่ยนลัตยาบันกติกาลัญญาภัยเมื่อ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา

จากอนุสัญญาสันติภาพไทยได้รับดินแดนบางส่วนในลาวและเขมรกลับคืนมา คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 69,029 ตารางกิโลเมตร รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งเป็น 4 จังหวัด คือ

ภานที่ 28 ใบประกาศของกรมโฆษณาการ

จังหวัดพิษณุโลก (เสียมราฐเดิม) จังหวัดพระตะบอง (พระตะบองเดิม) จังหวัดครัวจัมปาศักดิ์ (จัมปาศักดิ์เดิมฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามกับปากเซ) จังหวัดล้านช้าง (หลวงพระบางเดิมฝั่งขวาแม่น้ำโขง) รัฐบาลมอบหมายให้หลวง กิวอกภัยวงศ์ (นายควง ภัยวงศ์) เป็นตัวแทนรัฐบาลนำคณะไปรับมอบอำนาจ ทั้ง 4 จังหวัดใหม่รัฐบาลจัดการปักครองเข้นเดียวกับล้วนอื่น ๆ ของประเทศไทย มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และออกพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับจัดระเบียบบริหาร 4 จังหวัดใหม่นี้

ในการนี้พิพากอนใจจันฝ่ายไถ่สูญเสียกำลังพลประมาณ 583 คน ตั้งนั้นค่าใช้จ่ายนั้นต้องจังหวัดให้สร้างอนุสาวรีย์ซึ่งสมรภูมิไว้เป็นอนุสรณ์แก่ผู้เสียสละชีฟเพื่อชาติ และได้มีการสวนสนานในรัฐพิธีเปิดอนุสาวรีย์ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2486

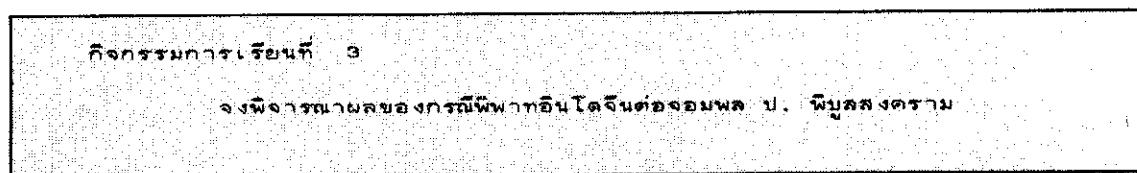
ภาพที่ 29 ภาพการผิ้งเศษที่ฝ่ายไทยจับได้

ภายหลังกรณีพิพาทอินโดจีน หลวงพิบูลลงความได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นกรดีนิเศษ เนื่องจากได้กระทำความดีความชอบให้กับประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง โดยโปรดเกล้าฯ ให้ พลตรีหลวงพิบูลลงความ เป็น จอมพล จอมพลเรือ และจอมพลอากาศ (28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484) โดยข้ามยศพลโภและพลเอก รวมทั้งได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นเยี่ยมอันมีศักดิ์สูงสุด คือ นวัตกรรมราชวราภรณ์ แต่ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2484 หลวงพิบูลลงความได้ลาออกจาก บรรดาศักดิ์ตามนโยบายของรัฐบาล จึงใช้ชื่อเป็นทางราชการว่า จอมพล แปลก พิบูลลงความ และ วักเรียกันโดยทั่วไปว่า "จอมพล ป. พิบูลลงความ"

แม้ว่าไทยและญี่ปุ่นจะมีชื่อทดลองกันไว้ว่าญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนคืน โดยจะไม่ เรียกร้องประโยชน์สืบให้จากไทย รวมทั้งจะไม่ลงทะเบียนอธิปไตยของไทยอีกด้วย แต่ก็คุณเมื่อนั่นว่าจะมี ผลทางอ้อมบังเกิดขึ้น เพราะจากกรณีพิพาทอินโดจีนความล้มเหลวที่หวังไทยกับญี่ปุ่นได้กระชับแน่น แน่นขึ้น เพื่นได้จากการเลื่อนฐานะทูตฝ่ายไทยและญี่ปุ่นเป็นเอกอัครราชทูตในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2484 และอาจจะพิจารณาได้ว่าไทยไม่อาจปฏิเสธอิทธิพลของญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นทางยุทธศาสตร์ และ ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้บรรลุตามหลักการของญี่ปุ่นเรื่องการก่อตั้งระบบใหม่ในเอเชียตะวันออก (Toa Shin Chitsujo หรือ New Order in East Asia)

ในขณะที่กรมพิพากษาได้จัดช่วยสืบสิ่งที่อยู่ในห้องเรียน เกี่ยวกับคดีนี้ จอมพล ป. พิบูล-สังคมร่วมเพิ่มขึ้น แต่เหตุการณ์เดียวกันนี้ได้ก่อให้เกิดความชัดแจ้งเรื่องนโยบายระหว่างจอมพล ป. พิบูลสังคมร่วม กับนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งนี้เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุนการเรียกร้องดินแดนตน เพื่อระดับว่าไทยจะได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อย และเมื่อถูกเข้ามาเป็นผู้ใกล้เคลื่อนไหวครั้งนี้ นายปรีดี พนมยงค์ยังไม่เห็นด้วยมากยิ่งขึ้น เพราะเกรงว่าถูกใจจะหาโอกาสแทรกแซงทางการเมืองมากขึ้นไปอีก

ด้วยความเห็นที่แตกแยกกันดังกล่าว นายปรีดี พนมยงค์จึงได้แสดงความพยายามดำเนินการชัดช่วงนโยบายเผยแพร่ให้ทั่วโลกในประเทศไทย และต่อมาเมื่อจอมพล ป. พิบูลสังคมร่วมเข้าร่วมเป็นผู้มีครั้งนี้ในสังคมโลกครั้งที่ 2 (25 มกราคม พ.ศ. 2485) นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้ดำเนินการเป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทยต่อต้านถูกใจแบบขบวนการให้ดินแดนทั่วโลกทั่วไป (16 สิงหาคม 2487)

4. ไทยกับสังคมโลกครั้งที่ 2

เมื่อสังคมโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2482 โดยเยอรมันนีบุกโจมตีโปแลนด์ จนเป็นเหตุให้ฝ่ายสัมพันธมิตรอันมีอังกฤษและฝรั่งเศสได้ประกาศสงครามกับเยอรมัน 5 กันยายน พ.ศ. 2482 รัฐบาลไทยประกาศนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัดตั้งคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของท่านนายกรัฐมนตรี แต่หลังการพิพากษาในโครร์แล้ว สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้ก่อความตึงเครียดยิ่งขึ้น เนื่องมาจากความชัดแจ้งระหว่างถูกใจและฝ่ายสัมพันธมิตรที่ประกอบด้วย อังกฤษ อเมริกา จีน และเบลเยียมแลนด์ ถูกใจจึงถูกปฏิล้อมทางเศรษฐกิจด้วยวงล้อม A.B.C.D (อเมริกา อังกฤษ จีน และดัชท์)

เดือนกันยายน พ.ศ. 2483 รัฐบาลโคงอิงค์บุนได้ร่างแผนการรวมประเทศ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าด้วยกัน นั่นคือการสร้างแผน "วงไพน์ลี่ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพา"
(Dai Tqa Kyociken หรือ Greater East Asia Co-Prosperity Sphere) เพราะ
ภูบุนไม่อาจปฏิบัติตามข้อตกลงที่กรุงวอชิงตันได้ (Washington Conference ค.ศ. 1921-1922)
เกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์ในเอเชียตะวันออกระหว่างชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะในจีน เกาหลี
และแมนจูเรีย จากแนวความคิดนี้ภูบุนจึงหันเป็นผู้นำประเทศไทยในเอเชียอาคเนย์ในด้านการทหาร
การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภูบุนได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมนี
และอิตาลี เรียกว่า "สนธิสัญญาไตรภาคี" หรือ "แกนสามพันธ์โรม-เบอร์ลิน-โตเกียว" (Rome-Berlin-Tokyo Axis) คือการยอมรับว่าเยอรมันและอิตาลีจะเป็นผู้นำในการจัดระเบียบยุโรป
ส่วนภูบุนจะเป็นผู้นำจักระเบียบในเอเชีย

ตั้งแต่นั้นมาภูบุนพยายามขยายอำนาจขึ้นมาในดินแดนเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งในประเทศไทย ความพยายามจะเข้าครอบครองอินโดจีนและเอเชียตะวัน-
ออกเฉียงใต้ของภูบุน เรารู้จักในนามของ "สังคมมหาเอเชียบูรพา" กองทัพภูบุนจึงมีแผนการที่
จะใช้ดินแดนไทยเป็นฐานทัพเข้าไปโจมตีและเข้าครอบครองมลายูและม่าวของอังกฤษ และภูบุนหวัง
ให้ไทยเป็นประโยชน์ทางด้านยุทธศาสตร์ และทางเศรษฐกิจตลอดจนเป็นแหล่งเลี้ยงอาหารสำหรับ
กองทัพภูบุน

4.1 การเตรียมการเพื่อรับสถานการณ์สังคมฯ

ในด้านรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสังคมฯ ได้พยายามเร่งรัดทำนุบำรุงประเทศ
ตามโครงการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์สังคมฯ โดยให้หน่วยราชการจัดซื้อของจำเป็นที่จะต้องใช้
ในยามสังคมฯ ส่งเสริมการเพิ่มกำลังพลกำลังอาวุธ ฝึกหัดดูแลน้ำท่วม อบรมข้าราชการ
และประชาชนให้เข้าใจวิธีการทางทหาร รัฐบาลออกพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลา
รบ พ.ศ. 2484 (ประกาศใช้ 11 กันยายน พ.ศ. 2484) กำหนดให้คนไทยต่อสู้ภารณจนสุด
ความสามารถ และหากสู้ไม่ได้ให้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่จะเป็นประโยชน์กับศัตรู

ทางด้านการทหาร จอมพล ป. พิบูลสังคมฯ เข้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร
สูงสุดอีกครั้งหนึ่ง (12 พฤษภาคม พ.ศ. 2484) พร้อมกับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและแม่ทัพนาก
โดยมี พลเรือโท สินธุ์ กมลนาวิน (หลวงสินธุ์สังคมราษฎร์) ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นแม่ทัพเรือ
พลอากาศตรี หลวงอธิกเทเวเดช ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นแม่ทัพօการ

รัฐบาลได้มอบหมายให้นายดิเรก ชัยนามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ไปเจรจา กับอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย (ตุลาคม พ.ศ. 2484) พร้อมกันนี้คณารัฐมนตรีได้พิจารณาปัญหาเตรียมการย้ายที่ทำการรัฐบาล หากเกิดส่วนราชการโดยพิจารณาจะย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด ดำเนินการจัดสร้างถนนที่จะเป็นประจำอยู่ใน "การยุทธ" เช่น สายลพบุรี-สิงห์บุรี-นครสวรรค์ กำหนดแผนยุทธการที่ 5 ของ 3 เหล่าทัพ และจัดการโยกย้ายกำลังไปตามแผนเพื่อป้องกันการรุกรานของญี่ปุ่น โดยคาดการณ์ว่าญี่ปุ่นจะบุกเข้าไทยประมาณเดือนมกราคม พ.ศ. 2485 เพื่อผ่านไปโขมตีมลายและม่า

4.2 ญี่ปุ่นบุกประเทศไทยและการเข้าร่วมสังหารมีด

ในราวกว่าปี พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นเริ่มเบิดฉากสังหารมีดตามแนวชิงดักว่าการโใจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ ฟลิบปินล์ ย่องกง และบุกเข้าสู่ประเทศไทย

7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เวลา 23.00 น. โดยประมาณ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น และคณะได้เข้าพบรัฐบาลไทย เพื่อแจ้งให้ทราบว่าญี่ปุ่นประกาศสังหารมีดอังกฤษและเมริกาแล้ว และญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องเดินทางผ่านไทยทั้งทางน้ำและทางอากาศเพื่อไปยังมลายและม่า⁴³ ขณะเดียวกันกองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่สังขละ บีดตานี ประจำบกเรือรันซ์ นครศรีธรรมราช จังเก็ต การประเทศกันระหว่างทหารและฝ่ายสำรวจทั้งสองฝ่ายกันกองทัพญี่ปุ่นมีดทั้งการนาดเจ้นและเสียชีวิต ขณะนั้น จอมพล บ. พิบูลสังคม เดินทางไปตรวจราชการที่จังหวัดพระตะบอง คณารัฐมนตรีเรียนประชุม ต่วนและมีมติให้แจ้งกับญี่ปุ่นว่า จะให้คำตอบกลับจากนายกรัฐมนตรีกลับมาไว้ร่วมประชุมกับคณะรัฐมนตรี เรียบร้อยแล้ว

เมื่อนายกรัฐมนตรีกลับมาเข้าร่วมประชุมพิจารณาข้อเสนอของญี่ปุ่น ตอนบ่ายวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลให้คำตอบว่า ให้ญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทยได้ โดยยังคงดำเนินการต่อเอกสารและอธิปไตยของไทย และในวันรุ่งขึ้นรัฐบาลเรียกประชุมลูกท่านที่ พร้อมกับชี้แจงเหตุผล การตัดสินใจของรัฐบาลที่ยอมให้ญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทยเพื่อขอความสนับสนุนจากสภาก⁴⁴

11 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ตกลงทำสัญญาพันธมิตรกับญี่ปุ่น โดยนายกรัฐมนตรีชี้แจงว่า เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยในลักษณะดังข้างต้น

14 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ตกลงทำสัญญาความตกลงทางการทหารอีกฉบับหนึ่ง มีใจความสำคัญว่า กองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทยจะทิ่มร่วมยุทธหตต่อต้านชาติในม่า โดยแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติ

21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ตกลงทำสัญญา "กติกาสัญญาพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยที่อยู่ในประเทศไทยหรือประเทศไทยที่อยู่ในชั้นเดียวกันกับประเทศไทยนอกรัฐเป็นประเทศไทยเดียวหรือหลายประเทศไทย" ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยนอกรัฐเป็นประเทศไทยเดียวหรือหลายประเทศไทย ประเทศไทยหรือประเทศไทยที่อยู่ในชั้นเดียวกันกับประเทศไทยนอกรัฐจะเข้าชั้งภาคอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะพันธมิตรทันที และจะให้ความช่วยเหลือภาคอีกด้วยปัจจัยของตนในทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร

เราควรจะตั้งข้อสังเกตไว้ว่า นับตั้งแต่นั้นมาอย่างต่อเนื่องประเทศไทยที่รัฐบาลได้ดำเนินต่อไปเปลี่ยนแปลงไปเป็นลำดับต่อไปได้ถาวรมา ความไม่พอใจของนายปรีดี พนมยงค์ได้เพิ่มมากขึ้น เพราะนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งในหลักการที่ว่า จะไม่รับกันอยู่แล้ว และจะไม่รับกันล้มพันธมิตร⁴⁵ แต่นายปรีดี พนมยงค์ไม่อาจชี้ชั้นติดตามด้วยรัฐมนตรีซึ่ง จอมพล ป. พิบูลลงความเห็นผู้ชี้นำได้

นอกจากการรบกุ๊กเข้ามาของอยู่ในนั้นแต่กลับคืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จะมีผลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่ออยู่แล้ว ยังมีผลให้มีการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วย 15 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จอมพล ป. พิบูลลงความเห็น คำร่างคำแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหม (แต่เดิม พลโท พรมโยธี คำร่างคำแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม 19 สิงหาคม พ.ศ. 2484 และนายดิเรก ชัยนามคำร่างคำแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2484) และต่อมาได้มีผลเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาลอีก เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ถูกขอร้องให้ออก เนื่องจากมีนโยบายการบริหารเป็นอุปสรรคต่ออยู่แล้ว กรณีอยู่ในชอก็เงินเพื่อใช้ในการก่อการก่อการก่อการอยู่ในประเทศไทย และนายปรีดี พนมยงค์ได้รับเชื่อเสนอให้ไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการราชภัฏเชียงใหม่ เจ้าพระยาพะองค์แทนเจ้าพระยาพะองค์ (ปั้น สุขุม) ซึ่งถึงแก่สวรรคต ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการราชภัฏเชียงใหม่ แม้ไม่มีอำนาจทางการบริหาร และนายปรีดี พนมยงค์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การพ้นจากรัฐบาลที่ตนเองมีนโยบายไม่ตรงกันเป็นโอกาสที่ดี กับการดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฯ จะมีประโยชน์กับการทำงานได้ดีของ "ชนวนการเสรีไทย" ต่อต้านอยู่ในจังหวัดกลยุทธ์⁴⁶

คณะรัฐมนตรีจึงมีมติแต่งตั้งนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้สำเร็จราชการฯ ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้ขอลาออกจากสภาพสมาชิกสภาพประเทศไทยที่ 2 และได้เข้าไปปฏิญาณตนต่อสภานิติบัญญัติ ในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2484 คณะผู้สำเร็จราชการฯ ตัดสินใจให้เป็นนายกรัฐมนตรี 3 คนคือ พเจฯ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า อาทิตย์กิฟอาภา ประชาน และเจ้าพระยาพิชัยณรงค์ รับนายปรีดี พนมยงค์⁴⁷

25 มกราคม พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้ตัดสินประการเช้าร่วมสังคมโดยเป็นฝ่าย

ถัดไป⁴⁹ ในขณะที่การประกาศสังคมรัฐนี้ คณะผู้สำเร็จราชการฯ ลงนามไม่ครบถ้วนโดยขาดนายปรีดี พนมยงค์ ต่อมาเมื่อสังคมรัฐดิ (สิงหาคม พ.ศ. 2488) นายปรีดี พนมยงค์ ได้อ้างการประกาศสังคมรัฐเป็นโมฆะเนื่องจากคณะผู้สำเร็จราชการฯ ลงนามไม่ครบถ้วน และเป็นการประกาศที่ขัดกับเจตน์จั่นของประชาชนและรัฐธรรมนูญด้วยรัฐบาลไม่ได้นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร จากการประกาศสังคมรัฐนี้ด้วยมา รัฐบาลได้ให้ความร่วมมือทางด้านการทหารแก่ที่ญี่ปุ่น ปฏิบัติการยุทธ์ในสังคม เช่นการเข้ายึดตินแตนเมืองเชียงตุง เมืองพานของกองทัพพаяพและตินแตนเหล่านี้จะถูกยึดครองจนลื้นสุดสังคมมหาเอเชียบูรพา

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง คณะกรรมการผสมทำหน้าที่ประสานงานไทย-ญี่ปุ่น หรือ กรรมประสานงานพันธมิตร สังกัดกองบัญชาการทหารสูงสุด มีผลตั้ง ใช้ ประทีปเสน เป็นเจ้ากรรมหน่วยงานนี้ปฏิบัติหน้าที่จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 จนสังคมรัฐดิ และมีการจัดสั่งคณะทูตพิเศษโดย ผลเอกพลจน พหลโยธินเป็นหัวหน้าคณะไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ เมษายน พ.ศ. 2485

การร่วมมือทางการทหารที่สำคัญระหว่างไทยกับญี่ปุ่น อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า เพื่อใช้เป็นเส้นทางที่กองทัพญี่ปุ่นจะเข้าใจมต้องกฤษและรุกต่อไปยังพม่า และอินเดีย นั่นคือ เส้นทางจากสถานีหนองปลาดุก อำเภอบ้านโน้ปิง จังหวัดราชบูรี ไปยังสถานีต้นบือซ้ายตในพม่า ระยะทาง 415 กิโลเมตร รัฐบาลไทยจะช่วยจัดหากรรมการให้ญี่ปุ่นทั้งกรรมการคนไทยและคนจีน

กองทัพญี่ปุ่นสร้างทางรถไฟ ระหว่าง ตุลาคม 2485 - ตุลาคม 2486 โดยใช้แรงงานกรรมกรจ้างกับเชลยศึกทหารต่างชาติ ทั้ง อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และเนเธอร์แลนด์ จำนวนรวมประมาณ 60,000 คน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นป่าดงดิบ ใช้ม้าลายเรียกชักชูมดังนั้น จึงมีผู้คนเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก คือ เชลยศึกประมาณ 12,399 คน และกรรมกรประมาณ 90,000 คน จึงเรียกทางรถไฟสายนี้ว่า "ทางรถไฟสายมรณะ" ซึ่งใช้งบประมาณไปประมาณ 20 ล้านบาท และช่วยให้ญี่ปุ่นลำเลียงกำลังทหาร อาวุธ และเสบียงไปสู่พม่าได้สะดวก เส้นทางรถไฟสายนี้เป็นเป้าหมายที่ฝ่ายสัมพันธมิตร โจมตีเสียหายอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ยังมีการร่วมมือด้านเศรษฐกิจ เช่น การค้าชาย การให้เงินกู้แก่องค์กรญี่ปุ่น และการร่วมมือด้านวัฒนธรรมอีกด้วย พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมชิงกันและกันระหว่างไทย-ญี่ปุ่น

20 สิงหาคม 2486 ได้มีการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยญี่ปุ่น ว่าด้วยอาณาเขตประเทศไทยใน มาตรฐานและภูมิภาคด้าน ทำให้ไทยได้กลับตัว ตั้งกัน ไทรบูรี และ ปลิค ที่เคยเสียให้แก่องค์กรญี่ปุ่น กับรัฐเชียงตุง เมืองพานในภูมิภาคด้านเขตพม่า เข้ารวมอยู่ในอาณา

เขตประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินนโยบายเป็นแผนธุรกิจระดับในไปตัวอย่าง แต่ก็มีผลกระทบกับไทยอย่างมากทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต่อไทย และอาจกล่าวได้ว่า บทบาทของญี่ปุ่นในการเป็นผู้สนับสนุนต่อการล้มลุกค่าน้ำใจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

4.3 การเมืองในระหว่างสงคราม

ก. คณะรัฐบาลชุดที่ 2 : คณะรัฐบาลชุดสองครั้ง

การเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาล เริ่มจากหลังภัยปุบคปะเทศไทย มีการปรับเปลี่ยน รัฐมนตรี 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2484 จอมพล ป. เช้าต่างตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แทน นายดิเรก ชัยนาม ซึ่งไม่เป็นที่พอใจประเทศไทยประจำประเทศญี่ปุ่น และยังเข้าต่างตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่งหนึ่ง โดยให้ พลโท มังกร พรม-ไอยร์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และให้ นายปรีดี พนมยงค์ ผันจักตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หลักเกณฑ์การปรับคณะรัฐมนตรีครั้งนี้เนื่องให้เข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นได้⁴⁹

รัฐบาลบริหารประเทศต่อมาอีก 2 เดือนเศษ 6 มีนาคม พ.ศ. 2485 นายกรัฐมนตรี ลาออกจากเป็นการภายในต่อประธานคณะผู้สำเร็จราชการ โดยอ้างเหตุผลว่า ต้องการปรับคณะรัฐมนตรี และประธานผู้สำเร็จฯ สั่งลงบันทึกจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป (10 มีนาคม พ.ศ. 2485) คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ มีรายนามดังนี้

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. พลตรี พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พลตรี เก้า เพียรเลิศ บริพัทท์ยุทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นาวาเอก เที่ยร เก่งระดมยิง	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
5. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6. นายวิจิตร วิจิตรวาทการ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
7. พลตรี จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

8. ม.ล. เดช ลนิทวงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
9. พันตรี ช่วง เชวงศักดิ์สังคม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
10. พลเรือโท ลินธุ์ กมลนาวิน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรกรรม
11. นายอุทัย แสงมณี	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ
12. นายคง อภัยวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
13. พลโท มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
14. พลตัวรุจตรี อุดล อุดลเดชจรัส	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
15. นายปีระ สมាមาร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
16. นางสาวเอก ถวัลย์ ธรรมนูหะสวัสดิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
17. พันเอก ประยูร ภรณ์วนิช	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
18. นางสาวเอก หลวงศุภชลิตาดัย	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
19. นายเดือน บุนนาค	รัฐมนตรี
20. นายทวี บุญยงค์	รัฐมนตรี
21. พลอากาศตรี เจียม โภุมลิศร์	รัฐมนตรี
22. พลอากาศตรี มนี มหาสันนหนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์	รัฐมนตรี
23. นายวนิช ปานะนันท์	รัฐมนตรี
24. พลตรี สวัสดิ์ สวัสดิ์รณรงค์	รัฐมนตรี

คณะรัฐบาลได้รับคะแนนไว้วางใจจากสภาฯ 94 : 42

ต่อมารัฐบาลก็ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน คือ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติขยายเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนได้คราวละไม่เกิน 2 ปี หากปรากฏว่ามีเหตุการณ์สำคัญกราบทบวงเทือนถึงนโยบายภายในประเทศและภายนอกประเทศอันเป็นการพันวิสัย หรือมีเหตุขัดข้องที่จะทำให้การเลือกตั้งในขณะที่กำหนดเวลา 4 ปี สิ้นสุดลง ไม่ได้ พระราชนูญดังนี้คืออายุสมาชิกสมาชิกสภาผู้แทนประเทศที่ 1 ออกไปถึง 2 ปี ครั้นนั้นเนื่องจากสถานการณ์ของประเทศอยู่ในระหว่างสงคราม การเลือกตั้งจะกระทำไม่ได้สักวันและเป็นการสิ้นเปลืองรัฐบาลมอบให้กรมไชยนาการขอความเห็นจากประชาชนโดยผ่านทางหนังสือและฟังเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ในที่สุดรัฐบาลก็ออกพระราชบัญญัติจัดต่ออายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกใหม่ 2 ปี (พ.ศ. 2485) ข้อที่น่าสังเกตคือ ในขณะที่ จอมพล ป. หัวจะใช้สมาชิกสภาชุดเดิมให้เป็นประโยชน์ ต่อการบริหารประเทศของคณะรัฐบาล ในเวลาต่อมาสมาชิกสภาผู้แทนชุดเดิมกันจะเป็นกำลังสำคัญ ของฝ่ายนายปรีดี ที่จะล้มจอมพล ป. ด้วยวิถีทางรัฐสวัสดิ์ (การต่ออายุสมาชิกสภา 2 ครั้ง ครั้งแรก 7 ธันวาคม พ.ศ. 2485 และครั้งที่ 2 4 ตุลาคม พ.ศ. 2487 - ผู้เชียน) แต่ในระหว่าง พ.ศ. 2485-2487 ก็ได้มีปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีอีกหลายครั้ง เพื่อความเหมาะสม

๙. ขบวนการต่อต้านภัยปั่น : ขบวนการเสรีไทย

ขบวนการต่อต้านภัยปั่นมีทั้งขบวนการภายในและภายนอกประเทศ ใช้ชื่อว่า ขบวนการเสรีไทย (Free Thai Movement)

ขบวนการต่อต้านภัยปั่นภายนอกประเทศ : ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นผู้ก่อตั้ง ขณะดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ได้ประกาศว่าสถานทูตไทยในเอมริกามีฐานะตามกฎหมายเป็นอิสระจากรัฐบาล จอมพล ป. พิญลลงกรณ์ และไม่ยอมรับรัฐประหารลังค์ฟาร์ม ของรัฐบาลจอมพล ป. หรือการกระทำใด ๆ ในฐานะพันธมิตรของภัยปั่น^{๕๐} ขบวนการเสรีไทยใน อเมริกามีนโยบายร่วมมือและ เป็นฝ่ายล้มพันธมิตร สมาชิกได้แก่ นักศึกษา และคนไทยในอเมริกา ซึ่งจะร่วมมือกับล้มพันธมิตรในด้านการปฏิบัติการลับราชการลับ เพื่อที่จะปลดปล่อยประเทศไทยให้ เป็นอิสระตั้งเดิม

สถานทูตไทยได้เรียกนักศึกษาไทย รุ่นแรกเข้ามาอบรมและฝึกในหน้าที่นักลับ ช่าว เช่น พันตรี สมพงษ์ ศัลยพงษ์ พันตรี การะเวก ศรีวิจารณ์ และต่อมา นายทหารทั้งสองได้ถูกส่งตัวไปฝึกเพิ่มเติม ที่นครจุนกิง ประเทศจีน ต่อมาได้เดินทางเข้ามาลับช่าวราชการทหารในไทย และถูกยิงเสียชีวิตขณะแม่น้ำโขงมา ยังฝั่งไทย โดยตำรวจราชายแดนฝั่งไทย^{๕๑}

ภาพที่ 30 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

นอกจากนี้ยังมีบุคคลสำคัญอีก เช่น พลโท หม่อมหลวง ขาน กุญชร ณ อยุธยา ผู้ช่วยทูตทหารบกไทยประจำกรุงวชิร์ตัน พันเอก การุณ เก่งระดมยิง เป็นต้น สมาชิกขบวนการเสรีไทยจะให้ความร่วมมือในรูปหัว_obsERVER แล้วดำเนินบทบาทด้านการกระจายเสียงทางวิทยุโดยสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนด้านอาวุธ การฝึกสอน และการเงิน

ต่อมาขบวนการเสรีไทยในอเมริกาได้รับความร่วมมือจากคนไทยในอังกฤษ⁵² ทั้งเจ้านายและนักศึกษาไทย เช่น สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ดร. นิวย อังภารณ์ (ใช้นามแฝงว่า "ร.ต. เช้ม") นายอรุณ สรเทศา (ร.ต. ไกฟ้า) เป็นต้น

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย : นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า การดำเนินงานของขบวนการเป็นไปในลักษณะขบวนการได้ดี ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร นายปรีดีใช้นามแฝงว่า "รุธ" (Ruth) ซึ่งนามแฝงมาจากการคำว่า Truth "เป็นสัญลักษณ์ของความจริงอันเหลือเชื่อ ว่า ผู้ล้าเรือราชการแทนพระองค์เป็นผู้นำองค์กรต่อต้านญี่ปุ่น"⁵³

สมาชิกขบวนการได้แก่ ส.ส. ข้าราชการทั้งฝ่ายทหาร พลเรือน ตำรวจ ตลอดจนนิลิต นักศึกษา และประชาชน ในระยะแรกใช้รหัสลับเรียกกลุ่มของตนว่า X.O.Group มีแนวปฏิบัติ คือจัดตั้งรัฐบาลอิสระนอกประเทศหรือจัดตั้งรัฐบาลอิสระภายในประเทศไทย ดำเนินการติดต่อกับสัมพันธมิตร เช่น การส่ง นายกำจัด พลาญกร ไนยังจุ่งกิง ประเทศไทย เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2486 เพื่อติดต่อกับรัฐบาลสหรัฐ รัฐบาลจีนและรัฐบาลอังกฤษ ชี้แจงการประกาศสัมคมาร์ต เมื่อ 25 มกราคม 2486 ว่าเป็นโมฆะให้สัมพันธมิตรทราบ เพราะชัดกับรัฐธรรมนูญโดยนายปรีดี ในฐานะผู้ล้าเรือราชการอีกคนหนึ่งมิได้เห็นชอบด้วยจังหวิมิได้ลงนาม การดำเนินงานของนายกำจัด พลาญกร ทำให้เสรีไทยทั้ง ๓ สาย คือ สายในประเทศไทย สายอังกฤษ และสายสหรัฐ ทำงานประสานกันได้ในที่สุด

ในด้านการร่วมมือด้านกำลังพลได้มีการหาผลประโยชน์ในจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยความร่วมมือของสมาชิกสายสหรัฐรายภูร เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ ล.ล.ส.ส.กานต์ นายถวิล อุดุล ส.ล.ร.อย.อ็อด นายพึง ศรีจันทร์ ส.ล.อุตรดิตถ์ นายอ้วน นาคราทรรพ ส.ล.อุดรธานี เป็นต้น

นอกจากนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ซักซ่อนรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลเข้าร่วมขบวนการด้วย เช่น พลตำรวจเอก อุดุล อุดุลเตชะจารัส พลเรือตรี สังวร สุวรรณชัย นายดิเรก ชัยนาม และในเวลาต่อมาอีกคือ นายทวี บุญยะเกตุ นายคง อภัยวงศ์ โดยเฉพาะผลสำรวจเอก อุดุลเตชะจารัส อธิบดีกรมตำรวจนและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความร่วมมือกับขบวนการเสรีไทยอย่างดี ในด้านการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือสมาชิกขบวนการเสรีไทยสายต่าง-

ประเทศไทยที่กลับเข้ามายังนิรันดร์การลับภัยในประเทศไทย

บรรดาสมาชิกเสรีไทยภัยในประเทศไทยต่างก็ใช้นามแฝงต่างๆ กัน เช่น พลตรีราชา
เอก อุดม อดุลเดชจารัส (พูเลา) นายเตียง ศิริชันธ์ (พูลโต) พลโท ชิต มั่นเดิลป์ ลินเนตโยชารักษ์
(จันป่า) เป็นต้น

กลุ่มเสรีไทยในประเทศไทยแบ่งกันทำหน้าที่เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายพลறบรรดมหานาทฝ่า
หัวด้านอาวุธ และทำหน้าที่ในการรบกับฝ่ายลับราชการลับจากฝ่ายญี่ปุ่นแบบกองสอดแนม ช่วยการ
เสรีไทยได้ติดต่อกันหน่วย โอ. เอส. เอส. (O.S.S. = The Officer of Strategic
Services) กองบัญชาการของหน่วยปฏิบัติราชการลับทางราชการของเมริกามาใช้การบังคับ
บัญชาของ พลตรี วิลเลียม โด โนเวน (Major General William Donovan) มีกองบัญชาการ
อยู่ที่กรุงจีนจิง ประเทศไทย แห่งหน่วย 136 ของอังกฤษ ภายใต้การบังคับบัญชาของ พลจัตวา
วิกเตอร์ แจกส์ (Brigadier General Victor Jacques) มีกองบัญชาการอยู่ที่เมืองแคนดี้
เกาะลังกา ทั้งฝ่ายอเมริกันและอังกฤษได้ส่งผู้แทนฝ่ายทหารมาตั้งหน่วยปฏิบัติการลับฯ อยู่ใน
กรุงเทพฯ หน่วยโอ. เอส. มีสำนักงานอยู่ที่ตึกกรมแม่ร้าเจ้าพระยา ถนนพระอาทิตย์ ส่วน
หน่วย 136 มีสำนักงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งได้มีการติดต่อทางวิถี
กับกองบัญชาการประจำเขตเชียงใหม่ ให้ของพันธมิตรที่เมืองแคนดี้ เกาะลังกาทุกวัน นาย
พหลารฝ่ายไทยที่ไปประจำอยู่กับหน่วย โอ. เอส. เอส. ที่เมืองแคนดี้ เพื่อประสานงานระหว่างช่วย
การเสรีไทยภัยในประเทศไทยกับฝ่ายอเมริกันคือ นาวาอากาศโท ทวี จุลละทรัพย์ สวนผันเอก เนตร
เชมะ โยธิน และนาวาอากาศโท ทะริน ทรงสกุล ทำหน้าที่ติดต่อกันหน่วย 136 ของอังกฤษ

นอกจากนักข่าวทัพอากาศไทยยังได้สร้างสนามบินลับชั้นหลักแห่ง เพื่อให้การสนับสนุน
ช่วยเหลือในการต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่าง พ.ศ. 2486-2488 เช่น สนามบินบกเชียง จังหวัดเชียงใหม่
เพื่อสำรองและล้มภาระและติดต่อกันหน่วย โอ. เอส. เอส. ของอเมริกัน สนามบินลับสกลนคร
3 แห่ง เป็นแหล่งสหสมกำลังพลบรรดเสรีไทยโดย นายเตียง ศิริชันธ์ เป็นผู้ควบคุมการใช้สนาม
บินทั้ง 3 แห่งนี้ และนับเป็นแหล่งสหสมกำลังพลบรรดเสรีไทยซึ่งมีจำนวนมากที่สุด^{๕๔} ตั้งนั้น
สนามบินลับจังเป็นฐานปฏิบัติการสำรองและลับทางอากาศของฝ่ายลัมพันธมิตร และกองทัพอากาศไทย
เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือในการเสรีไทย คือ สำรองทั้งอาวุธและสัมภาระแก่เสรีไทยด้วยการสนับสนุนทั้ง
จากอังกฤษและอเมริกา

กิจกรรมการเรียนที่ 4

1. ลงทะเบียนเก็บคะแนนตัวชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ของรัฐบาลของพล

ป. พิบูลสังคม

2. การประชุมสังคามในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 นัดแรกหาน

ต่อการเมืองอย่างไร

5. รัฐบาลลึ้นอำนาจ

การลึ้นอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสังคมอาจแยกการพิจารณาถึงสาเหตุได้อ่อง
น้อย 3 ประการ กล่าวคือ

5.1 ความขัดแย้งทางการเมือง

5.2 รัฐบาลเสื่อมอำนาจ

5.3 การล้มรัฐบาล

5.1 ความขัดแย้งทางการเมือง

ตามสภาพการเมืองทั้งจอมพล ป. พิบูลสังคมและนายปรีดี พนมยงค์ต่างก็มีฐาน
ทางการเมืองสนับสนุนทั้ง 2 ฝ่าย ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสังคมได้รับการสนับสนุนจากทหาร โดย
เฉพาะทหารนัก และสมาชิกสภาน้ำที่มีจำนวนมาก ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับการสนับสนุนจากพล-
เรือน ทหารเรือ และสมาชิกสภาน้ำที่มีจำนวนมากกว่าฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสังคม ความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองของบุคคลทั้งสอง พิจารณาได้
จาก จอมพล ป. พิบูลสังคมมีลักษณะการใช้อำนาจแบบรุนแรงและเผด็จการ^{๕๖} ส่วนนาย
ปรีดี พนมยงค์ค่อนข้างจะสนใจการกระจายอำนาจอ่อนโยนกว่าฝ่ายสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสังคม
แต่จอมพล ป. พิบูลสังคมสน "ลัทธิเศรษฐกิจแบบเผด็จการ"^{๕๗}

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ แสดงทัศนะไว้ว่า "ถ้าเรากล่าวว่าจอมพล ป. พิบูลสังคมรำ เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการทหาร นายปรีดี พนมยงค์ก็เป็นผู้นำของคณะราษฎรฝ่ายข้าราชการพลเรือน ทั้งสองท่านร่วมมือกันมาในระยะแรก แต่เมื่อสังคมรำโลกครั้งที่ 2 ใกล้เข้ามาก็เห็นความแตกต่างในด้านความคิดและนโยบายของท่านทั้งสองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น" ในปีพ.ศ. 2482 หรือ 2483 นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้สร้างภานุยนตร์ไทยเรื่องหนึ่งขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคือ เรื่อง พระเจ้าช้างเผือก ซึ่ง ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ กล่าวไว้ว่า "นายปรีดี คงเห็นชัดแล้วว่าปัญหาของสังคมและสันติภาพเป็นปัญหาใหญ่ นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสังคมรำ จะทำให้ไทยตกอยู่ในวงจรของถูกปุ่นและนำไทยเข้าสู่ความขัดแย้งกับตะวันตก ดังนั้น การสร้างพระเจ้าช้างเผือกก็เป็นความพยายามทางด้านวัฒนธรรมการเมืองที่แสดงความคิดของนายปรีดี พนมยงค์ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายชาตินิยมรุนแรง ระบบการปกครองทหาร และวิกฤตการณ์อันโอดจัน"⁵⁷

นอกจากนี้ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างจอมพล ป. พิบูลสังคมรำ และนายปรีดี พนมยงค์ กรณีการนำประเทศไทยเข้าไปเป็นฝ่ายญี่ปุ่นในสังคมรำ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาทางการเมือง เพื่อทำให้ประเทศไทยไม่ต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบเมื่อสังคมรำยุติ ในขณะเดียวกันก็พยายามวางแผนกู้ชาติไปพร้อม ๆ กัน โดยการกำหนดมาตรการหลายประการคือ พยายามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อบันทึกความนิยมในรัฐบาล พยายามติดต่อกับฝ่ายลัมพันธุ์มิตร พยายามก่อวินาศกรรมต่อต้านญี่ปุ่น และพยายามให้รัฐบาลลื้นสุดลง

ในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ได้พยายามดำเนินการแสวงหาการสนับสนุนจากสมาชิกสภานาคนี้ การแสดงบทบาททางการเมืองและใช้อำนาจเด็ดขาดของจอมพล ป. พิบูลสังคมรำได้มีลั่นทำให้นายปรีดี พนมยงค์ได้รับประโลยชันโดยปริยาย

5.2 รัฐบาลเสื่อมอำนาจ

ในประเด็นความเสื่อมอำนาจของรัฐบาล จะนำสาเหตุสำคัญ 3 เรื่องมาพิจารณา ได้แก่ กรณีการเสนอใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 กับกรณีการยับยั้งมติสภาระ ของการแต่งตั้งประธานสภาระรองประธานสภาระในสมัยเบ็ดการประชุมสภาระ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2486 และสาเหตุความเสื่อมอันเนื่องมาจากการนโยบายสร้างชาติ

กรณีการลาออก 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486

หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเป็นกลางมาเป็นการประกาศสังคมเป็นฝ่ายปฏิปูน ความแตกแยกทางความคิดเห็นในหมู่คณะรัฐมนตรีได้เกิดขึ้นเป็นลำดับ ฝ่ายทหารสนับสนุนนโยบายเป็นมิตรกับญี่ปุ่น แต่ฝ่ายพลเรือนไม่เห็นด้วย เป็นผลให้จอมพล ป. พิบูลลงความได้ปรับคณะรัฐมนตรี 2 ครั้ง และเมื่อจัดตั้งรัฐบาลเป็นครั้งที่ 2 การแกล้งนโยบายเนื้อหัวใจไว้วางใจ (10 มีนาคม พ.ศ. 2485) ปรากฏอุปกรณ์ 94:42 ย่อมาท้องคหบดีในสภาพที่เริ่มลดลงด้วยโดยเบร์รี่เพียงกับเศษเสี้ยว (111:2) และหลังจากนั้นความชัดเจนของรัฐบาลและสภาพเกี่ยวกับนโยบายสร้างชาติก็ปรากฏชัดเจนขึ้น เช่น กรณีการเสนอร่างพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เพื่อยกรฐานะสภាភัฒนธรรมแห่งชาติเป็นทบทวนการเมือง และจัดตั้งสำนักงานวัฒนธรรมฝ่ายปฏิปูน (19 พ.ย. 2485) เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อการประเมินสถานภาพความมั่นคงของรัฐบาล และอาจจะมีเหตุผลส่วนตัวอื่นๆ รวมอยู่ด้วย จอมพล ป. พิบูลลงความได้เสนอในลาออกเป็นครั้งที่ 2 เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 จนมีผลให้เกือบจะต้องผันจากตำแหน่งไปจริง เพราะคณะกรรมการผู้สำเร็จราชการอนุมัติให้ออกได้ และได้ประกาศการลาออกจากทางวิถีอย่างเป็นทางการให้ทราบโดยทั่วไป แต่จอมพล ป. พิบูลลงความกลับเปลี่ยนใจไม่ลาออกโดยขอในลาออกคืน จากการณ์ตั้งกล่าวทำให้รัฐมนตรี 2 นายลาออกจากรัฐบาลคือ นายทวี บุญยงค์ (รัฐมนตรีและเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) นายคง อภัยวงศ์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์) ในที่สุด จอมพล ป. พิบูลลงความยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป และได้ทำการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

แต่เหตุการณ์ครั้งนี้จะไม่คุ้มกับผลเสียที่ได้ติดตามมา คะแนนนิยมในหมู่ส.ส.ท.เคยให้การสนับสนุนรัฐบาลเริ่มเงื่อนเวียง เนื่องจากกรรมทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลลงความที่ไม่ปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตย ตลอดจนการแสดงความคุ้มครองผู้สำเร็จราชการฯ โดยออกคำสั่งให้ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ และนายปรีดี พนมยงค์ ไปประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด แต่ต่อมารับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฯ ของรัฐมนตรี และจากการนี้เสียงสนับสนุนรัฐบาลในสภาคองเกรสได้พิสูจน์ให้เห็นไปสนับสนุนกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลลงความ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากการชัดเจนอันเนื่องมาจากการที่รัฐบาลปฏิบัติต่อทหารเรือ ทั้งนี้เพื่อฝ่ายทหารเรือได้แสดงการปกป้องนายปรีดี พนมยงค์ผู้สำเร็จราชการฯ โดยการลั่นเรือยามผู้นำรัฐชาติเนื่องท่าช้าง และมีผลให้พลเรือตรี สังหาร สุวรรณชัย และนาวาโท ผัน นาวาวิจิตร ได้รับโทษ

การเมืองอันยิ่งมติสภา 26 มิถุนายน พ.ศ. 2486

เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์พยายามเพิ่มเสียงสนับสนุนฝ่ายตนในสภา ดังนั้นจึงได้หาทางให้พระครองหันตัวลงตำแหน่งประธานสภาฯ และรองประธานสภาฯ ในมัยประชุมประจำปี พ.ศ. 2486 ในวันที่เปิดประชุม 26 มิถุนายน พ.ศ. 2486 นายถวิล อุดม ส.ส.ร้อยเอ็ด ได้เสนอชื่อนายทวี บุญยะเกตุ เป็นประธานสภาฯ และนายคง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานสภาฯ เพื่อให้เป็นไปตามแผนการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น ณ กรุงวอชิงตัน⁵⁸ ซึ่งจะต้องมีประธานสภาฯ เป็นล้วนประกอบเมืองพล ป. พิบูลลงความรับทราบมติของสภาคັກไม่ยินยอมแต่งตั้งบุคคลทั้ง 2 และสภาคັກได้รับการร้องขอว่าให้เลือกคนอื่นแทน โดยเหตุผลว่าถูกใจไม่ไว้วางใจบุคคลทั้งสอง เพราะเห็นว่าไม่ยมล้มเหลว มติและอาจเป็นเหตุให้ถูกใจใช้มาตรการควบคุมรัฐบาลอย่างเข้มงวด ในที่สุดสภาก็ยอมตามรัฐบาลเปลี่ยนมติเป็นเลือก ผลเรือตรี กระแสง ประวานาวิน ศรียุทธเลนี เป็นประธานฯ และผลตรี ประจำปี ประจำปีนี้ เป็นรองประธานฯ จอมพล ป. พิบูลลงความจึงยินยอมลงนามแต่งตั้ง และโอกาสเดียวกันนี้ เองจอมพล ป. พิบูลลงความได้ถือโอกาสขยายนายทองเปลา ชลภูมิ เลขาธิการ-

สภาน้ำเงินฯ ไปประจำรัฐบาลประจำปีนี้ ไม่ใช่การประสาร้งานล้มพันธมิตรอีกด้วย เพื่อเป็นการลดบทบาทและอิทธิพลของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ในสภา

ภาพที่ 31 นายทองเปลา ชลภูมิ

จากการเผยแพร่ตั้งบทบาททางการเมืองในลักษณะตั้งกล่าวข้างต้น นอกจากจะเป็นผลทำให้ความขัดแย้งระหว่าง จอมพล ป. พิบูลลงความกับนายปรีดี พนมยงค์ขยายวงกว้างขึ้นแล้ว ยังเป็นเหตุการณ์ละท่อนการใช้อำนาจเผด็จการอย่างชัดแจ้งของจอมพล ป. พิบูลลงความ ซึ่งจะมีส่วนอย่างสำคัญในการบันทึกคะแนนนิยมและศรัทธาในคณะรัฐบาลทั้งที่

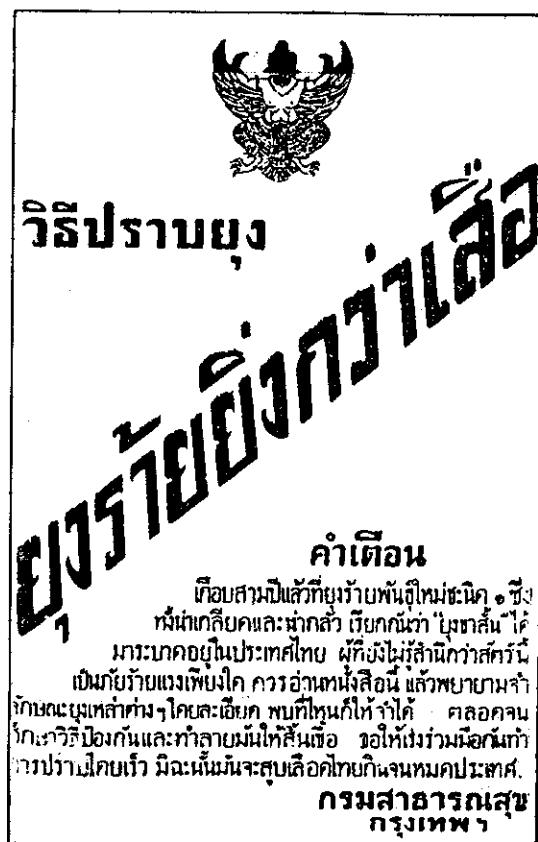
รัฐบาล

ความเสื่อมอันเนื่องมาจากการนโยบายสร้างชาติ

นโยบายสร้างชาติซึ่งขึ้นเน้น ลักษณะนิยม ผู้นำนิยม ตลอดจนการกระการใช้รัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับ วีรธรรม 14 ข้อ เป็นต้น ทำให้เกิดการบันทึกประชานให้ปฏิบัติตามอยู่ใน

กรอบที่รัฐบาลกำหนดไว้ และมีบทลงโทษด้วยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ประชาชนจึงได้รับความเดือดร้อน

นอกจากนโยบายวัฒนธรรมซึ่งกำหนดให้เป็นหลักปฏิบัติของประชาชนแล้ว เกี่ยวกับตัวจอมพลเอง ก็เน้นนโยบายเชื่อและตามผู้นำ จอมพลมีเพียงส่วนเริ่มต้น ในโรงมหรสพและโรงภาคยนตร์ ผู้เข้าชมต้องยืนเคารพรูปปั้นของจอมพล วันเกิดของจอมพลทางราชการประจำศุภด 1 วัน ถือเป็นวันสำคัญของชาติ ในวันนี้รัฐบาลซักชวนประชาชนทุกคนควรทำบุญตักบาตรในตอนเช้าและตอนบ่ายทำสวนครัวและเลี้ยงลังก์ นายทวี บุณยเกตุ เปรียบจอมพล ป. เทมีอนยิตเลอร์ มีกรรมโซไซต์การเป็นเครื่องมือของรัฐบาล มีทหารร่วมใจใช้ และมีสันติบาลครอบคลุมบุคคลไม่น่าไว้วางใจ^{๕๙}

งานที่ 32 ในปี โจนเดือน

5.3 การล้มรัฐบาล

ในรัฐปี พ.ศ. 2487 สภาฯ สมควรจะมีการทำที่ว่าฝ่ายสัมพันธมิตร จะเป็นฝ่ายชนะส่งคุณ ขบวนการเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ จึงจำเป็นต้องล้มรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งเป็นรัฐบาลร่วมมือกับกลุ่มนี้ให้พ้นจากตำแหน่งไปให้เร็วที่สุด ขบวนการเสรีไทยและฝ่ายสัมพันธมิตรได้พยายามใช้วิธีการเผยแพร่ข่าวสารและขอความร่วมมือในการต่อต้านกลุ่มนี้ เช่นครั้งหนึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรได้นำไม้เชื่อไฟนับล้านกอกล่องมาทิ้งแจกจ่ายแก่ประชาชนนับล้านกอกล่องมีคำว่าให้ชัดเจน และยังมีการทิ้งใบปลิวโฆษณาต่อต้านกลุ่มนี้อีกด้วยครั้ง รวมทั้งการกระจายเสียงผ่านสถานี All India Radio ที่สามารถรับได้ในประเทศไทยตั้งค้างลอนของเสรีไทยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเป้าหมายการ

โฉมตีว่า

"เป็นจอมพล ไนยอม เป็นจอมแพ้
เกิดเป็นชาวยาตชาติ รัมฝึมือ"

ทำผิดแล้วคิดแก้ไม่ได้หรือ
ไขจังดื้อให้ไฟรันงี่ซื้อ"^{๖๐}

ขณะเดียวกันเพื่อใช้วิธีการทางรัฐสภาล้มรัฐบาล นายปรีดี พนมยงค์ ก็พยายามหาทางเพิ่มเสียงสนับสนุนฝ่ายตนในสภาให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยได้อาศัย ส.ส.ที่เคยเป็นลูกศิษย์เรียนกฎหมายในมหาวิทยาลัยวิชาชาร์มศาสตร์และมีความนิยมในด้านนายปรีดี พนมยงค์ ข้าง ส.ส. คนสำคัญเหล่านี้ได้แก่ นายเลียง ไชยกาล นายเชมชาติ บุญยรัตพันธุ์ นายเลื่อน พงษ์ไสว นายฟอง ลิกธิธรรม นายใหญ่ ศวิตชาติ เป็นต้น และนายปรีดี พนมยงค์ต้องใช้เวลาารอดอยู่จังหวะทางการเมืองด้วย โอกาสของนายปรีดี พนมยงค์มาถึงในการเปิดสมัยประชุมสภา (24 มิถุนายน 2487) พรรคพวานายปรีดี พนมยงค์ได้รับการเลือกให้เป็นประธานสภาคือพระยาามานวราช เสวี กับรองประธานสภาคือ นายคง อกยิวงค์ และนี้คือการพิสูจน์ได้ว่า นายปรีดี เริ่มคุ้มเลียงข้างมากในสภาไว้ได้แล้ว และในสมัยประชุมสภานี้เองรัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนด 2 ฉบับ และสภากลั่นติไมรับหลักการทั้ง 2 ฉบับ จึงเป็นเหตุการลาออกจากจอมพลป. พิบูลลงคราม ซึ่งจะได้นำร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับมาพิจารณาในลำดับต่อไป

ร่างพระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดฯ เนื่องการบริหาร นครบาล เพชรบูรณ์ พุทธศักราช 2487

โอกาสที่นายปรีดี พนมยงค์และสมาชิกสภาฝ่ายสนับสนุนสามารถทำให้การล้มรัฐบาลเกิดขึ้นในสมัยประชุมสภามี 24 มิถุนายน พ.ศ. 2487 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 นายโปรดฯ สมាតาร รัฐมนตรีช่วยว่าการหัวหน้าไทยในนามตัวแทนของรัฐบาล ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดฯ เนื่องการบริหารนครบาล เพชรบูรณ์ พุทธศักราช 2487 โดยอธิบายว่ารัฐบาล ประสงค์จะจัดตั้งจังหวัดเพชรบูรณ์ขึ้นเป็นนครบาล เพชรบูรณ์ โดยมีกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบในองค์การบริหารจังหวัด เพชรบูรณ์ ไว้เป็นพิเศษ

ในการประชุมครั้งนี้นายกรัฐมนตรีไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย และตัวแทนรัฐบาลไม่ได้ชี้แจงเหตุผลในการจัดตั้งนครบาล เพชรบูรณ์อย่างชัดเจน ฝ่ายค้านจึงโฉมตีรัฐบาลหลายประการ เช่น การประกาศใช้พระราชกำหนดโดยอ้างความเร่งด่วนฉุกเฉินซึ่งไม่สมเหตุสมผล การยกเว้นงานราชการไปก่อสร้างอาคารสถานที่ราชการที่เพชรบูรณ์ รวมทั้งฐานทัพ การก่อสร้างเลี้นทางคือถนนไซยิวบูลย์ ระยะทาง 150 กม. จาก อ. ไซยนาดาล จว. ลพบุรี ไปยังเพชรบูรณ์ จาก อ.

หลังลัง ໄປ อ.งาว จว.ลำปาง ตามแผนการเคลื่อนทัพ เพื่อประสานกองทัพภาคเหนือและภาคใต้ที่จะใช้ทำการรบกันอีกปุ่น ซึ่งเป็นนโยบายการเมืองช้อนอยู่กับการเป็นฝ่ายอีกปุ่นตามพันธกรณี การเกณฑ์แรงงานให้ราชภูมิเจ็บป่วยและล้มตาย กล้ายเป็นบัญชาความเดือดร้อน รัฐบาลอ้างได้แต่เนียงว่าจะเตรียมการไว้อพยพเมื่อจำเป็น ส่วนการสร้างฐานทัพไว้รับมืออีกปุ่นไม่ได้เปิดเผยขัดจังในที่ประชุม นายกองคินทร์ ภูวิพัฒน์ ส.ส.อุบลราชธานี โจนตีรุณแรง โดยอภิปรายว่า การที่รัฐบาลถือโอกาสออกพระราชกำหนดก่อนวันเปิดสมัยประชุมไม่ถึง เดือนเพื่อผูกมัดสภาระ เกรงการคัดค้านมากกว่าความจำเป็นเร่งด่วน จังหวัดเพชรบูรณ์ที่รัฐบาลเลือกเป็นที่ตั้งรัฐบาลใหม่ไม่มีความเหมาะสม เพราะเป็นจังหวัด "มหาภันดara" ราชภูมิที่ถูกเกณฑ์แรงได้รับความเดือดร้อนอย่างแสบสาหัส ในที่สุดภายหลังการอภิปรายแล้วสภามีมติไม่รับหลักการ 48:36⁶¹ และนั่นคือรัฐบาลแห่งเสียงฝ่ายค้าน 12 เสียง

ร่างพระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบูร্মมาศ

บุคลศึกษา 2487

ความฝ่ายแพ้ของรัฐบาลในสภาผู้แทนราษฎรที่ 2 ต่อมาได้ออกมาตรการประชุมสภาวันที่ 22 กรกฎาคม 2487 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบูร্মมาศ พ.ศ. 2487 เพื่อให้เป็นครั้งที่สอง ศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งชุมนุมแห่งการศึกษา ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติศาสนธรรม เป็นที่ประดิษฐานแห่งศาสนวัตถุ โบราณสถานที่สำคัญ สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ ทั้งเป็นนิวัติกรรมทางสถาปัตยกรรมและศิลปะ โดยเฉพาะอิฐด้วย"

ในการอภิปรายพระราชบัญญัตินี้ รัฐบาลถูกโ久มตีจากสมาชิกสภารอย่างหนัก ด้วยเหตุผลว่า รัฐบาลใช้อำนาจมาตรา 52 แห่งรัฐธรรมนูญในการออกพระราชกำหนดบ่อยครั้งจนเกินไป⁶² สมาชิกสภารายคนจำนวนหนึ่งคัดค้านไม่ต้องการให้พระราชกำหนดนี้ผ่าน สมาชิกสภารายคนเห็นว่ารัฐบาลควรแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเรื่องปากท้องของประชาชน สร้างระบบการสาธารณูปโภค บูรณะห้องรัฐบาลเป็นการลื้นเปลือง ในขณะที่ประเทศไทยกำลังขาดแคลนทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ ผลของการลงมติรัฐบาลแห่งฝ่ายค้านด้วยคะแนน 40:39⁶³

จากการแพ้คะแนนในสภา 2 ครั้งติดต่อกัน ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เสนอในลาออกจากไปยังคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อ 24 กรกฎาคม 2487 และคณะผู้สำเร็จราชการฯอนุมัติให้ลาออกได้ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2487

27 กุมภาพันธ์ 2487 ได้มีการประชุมเพื่อหารือเรื่องเลือกนายกรัฐมนตรีใหม่ ในตอนแรกสภากลังมติเลือกพระยาพหลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี แต่พระยาพหลพยุหเสนาปฏิเสธเมื่อได้รับทราบมติสภากลัง

29 กุมภาพันธ์ 2487 สภากลังมติเลือก นายคุวง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีผลให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ เพราะไม่สนับสนุนนายคุวง อภัยวงศ์ หลังจากสภากลังมติเลือกนายปัญญาเรืองผู้สำเร็จราชการ ได้มีมติให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการเพียงผู้เดียว⁶⁴ ตั้งนั้น นายปรีดี พนมยงค์ จึงลงนามสนับสนุนนายคุวง อภัยวงศ์ ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (1 ลิงหาคม พ.ศ. 2487)

การดำเนินการล้มรัฐบาล โดยวิถีทางรัฐสภาของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ จึงมีผลทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลี้นสุดอำนาจลง นับตั้งแต่ได้ครองอำนาจทางการเมืองมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ระหว่าง 16 ธันวาคม 2481 – 24 กุมภาพันธ์ 2487

กิจกรรมการเรียนที่ ๕

องสรุปสถาบันความเสื่อมอำนาจ และการล้มลุกอำนาจของจอมพล ป.

พิบูลสงคราม

สรุปบทที่ ๕

การเมืองภายใน พ.ศ. 2475 - 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งทั้งภายในประเทศ อันนำไปสู่การเกิดรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 กบฏนราธิราษฎร์ กบฏนายสิน เป็นต้น เหตุการณ์กบฏสำคัญ 2 ครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลลงความมีส่วนอย่างสำคัญในการปราบปราม จังสร้างชื่อเสียงทั้งการทหารและเสริมสร้างบทบาทการเมืองให้เพิ่มขึ้น จนในที่สุดกล้ายเป็นบุคคลสำคัญทางการเมืองที่ได้เด่น และได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีลับด้วยจากพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งยินดีเปิดทางให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลลงความเป็นรัฐบาลทหาร นิยมอำนาจเผด็จการเด็ดขาดรุนแรง รัฐบาลปลูกเร้าประชาชนให้สนใจเรื่องชาติ เกียรติคุณของชาติ เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กัน สร้างค่านิยมทางการเมืองที่ยึดถือตัวบุคคลคือนายกรัฐมนตรีเป็นหลักในฐานะผู้นำของประเทศไทย หรือ "ลัทธิผู้นำนิยม" รวมทั้งใช้ลักษณะนิยมมาสร้างอำนาจและความมั่นคงให้รัฐบาล ทั้งชาตินิยม ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เกิดการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่รัฐบาล รัฐบาลมีอำนาจลูงและสร้างอิทธิพลที่ครอบงำวิถีชีวิตของประชาชนทั่วหมด ลักษณะนิยมได้ผลักดันให้มีการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส หรือกรณีพากอน โอดีน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเมืองภายในประเทศต่อมา และมีผลให้เกิดการแตกแยกทางความคิดและการแข่งขันทางการเมืองระหว่างจอมพล ป. พิบูลลงความ กับ นายปรีดี พนมยงค์ เมื่อมารวมกับความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องการเข้าร่วมลงความโดยครั้งที่ 2 และเมื่อญี่ปุ่นเข้าท่าที่จะปราษัย นายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวงในสภาริบงวางแผนรัฐบาลโดยวิถีทางรัฐสภา มาเนื้อผลสำเร็จเมื่อรัฐบาลลาออกจากพระบาทแห่งราชบัลลังก์ 2 ฉบับในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2487 จากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ก็สามารถสนับสนุนนายคุวง อภัยวงศ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลลงความต่อต้านการเมืองลงชั่วคราว แต่จะกลับมาเมื่ออำนาจทางการเมืองอีกรัชกาลยังหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490

แบบฝึกหัด บทที่ ๕

จงพิจารณาว่า "ถูก" หรือ "ผิด"

1. มั่นใจในการสร้างอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ ตำแหน่งทางการเมือง การทหาร และความสำเร็จจากการปราบปรามความก้าดลังศัตรูทางการเมือง
2. ความสำเร็จในการป้องกันความมั่นคงให้กับรัฐบาลพระยาพหลพยุทธ์เสนาจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้รับยศ จอมพล ทั้ง ๓ เหล่าทัพ
3. จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเป็น ส.ส. ประภา ๒ เช่นเดียวกับ พระยานพหลพยุทธ์เสนา
4. ศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๖ ใช้พิจารณาคดีกบฏบวรเดช ศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๘ ใช้พิจารณาคดีกบฏนายสิน แล้วศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ ใช้พิจารณาคดีการกระทำที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลกับการกระทำการทำผิดทางการเมืองในหลาย ๆ กรณี
5. การจัดคณะกรรมการชุดที่ ๑ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากทหารบ้านกอวุโสของสมาคมราษฎร หรือ "ลีทาราเล่อ"
6. สภาพแหนรงราษฎรแสดงการสนับสนุนรัฐบาลเป็นอย่างดีในระหว่างการบริหารราชวงศ์ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๔๘๔ และเป็นสมาชิกที่มีอายุสมาชิกภาพยาวนานเพระไม่มีการเลือกตั้งจนกระทั่งส่งครามโอลครังที่ ๒ สูง
7. รัฐนิยมทั้ง ๑๒ ฉบับ เป็นกฎหมายซึ่งต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีความสำคัญเสมอ กับกฎหมายรัฐธรรมนูญ
8. สื่อมวลชนถูกรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์นโยบายสร้างชาติไปยังประชาชนอย่างได้ผล และขณะเดียวกันก็ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากรัฐบาลด้วยเช่นกัน
9. หลวงวิจิตรวาทการ เจ้าของต้นแบบ "ละครกรมศิลป์ภาค" ใช้ประวัติศาสตร์มาปลูกเรขาคณิยม เป็นละครปลูกใจ ที่เน้นการรักและเลี้ยงลูกเพื่อชาติ

10. รัฐบาลมีพระราชบัญญัติกำหนดความผิดและลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบเรื่องวัฒนธรรมหลายหน่วยงาน
11. ระบบเศรษฐกิจแบบ "ทุนนิยมโดยรัฐ" กำหนดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยเป็นผลมาจากการชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
12. กอุพากัมคือ นโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม เป้าหมายได้แก่ การขัดชาติ ต่างชาติออกจากวงการธุรกิจภายในประเทศ และให้คนไทยเข้าไปเป็นผู้ประกอบการแทนที่
13. ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีหารือเป็นฐานอำนาจและส.ส. ในส่วนส่วนหนึ่ง นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวหารือเป็นฐานอำนาจและส.ล. ในส่วนอีกส่วนหนึ่ง เช่นกัน
14. กรณีพิพาทดิจิล เกิดขึ้นจากการขยายอำนาจทางการทหารของญี่ปุ่นในเอเชีย และความพยายามที่จะให้ไทยเป็นพันธมิตร
15. การเรียกร้องดินแดนดีนในพ.ศ. 2483 เป็นผลมาจากการปลูกเรือชาตินิยมในหมู่ประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
16. ระหว่างวันที่ 7-21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เมื่อยุ่นบุกประเทศไทย นายปรีดี พนมยงค์ลงท่าทีไม่แสดงนโยบายสนับสนุนหรือตัดค้าน แต่ได้เปลี่ยนแปลงท่าทีใหม่ภายหลังการประกาศลงความเป็นฝ่ายญี่ปุ่นในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485
17. ญี่ปุ่นไม่มีส่วนเป็นสาเหตุสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพมนต์รีภัยหลังการประกาศลงความเป็นฝ่ายญี่ปุ่น แต่สาเหตุเนื่องหลังคือรัฐบาลต้องการให้รัฐมนตรีบางคนจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นทันออกประเทศ
18. สมาชิกสภานิติบัญญัติที่สนับสนุนฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ มากขึ้นโดยพิจารณาได้จากสถานการณ์ในส่วนตั้งแต่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486 เป็นต้นไป
19. ช่วงการเสรีไทย เป็นช่วงการที่กำเนิดจากนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
20. การลั่นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 เป็นการวางแผนของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ที่ใช้วิถีทางรัฐสภาล้มรัฐบาล เพราะไม่อาจล้มรัฐบาลได้โดยการใช้กำลังการ

๑ ชิงอสรณานากรที่ ๕

^๑ ดร. สุจิต นุญงกการ "อ่านจากทางการเมืองของผู้นำทหารไทย ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ จอมพล ลวนต์ ชนะวัชร์," รักเมืองไทย : ภาคประวัติศาสตร์และการเมือง (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 101

^๒ สุกัญญา ตีรัตน์, หนังสือพิมพ์ไทยจากปีภัยวัด 2475 สู่ปีภัยวัด 2516 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 29.

^๓ เทียมจันทร์ อ่ำแหรວ, บทบาททางการเมืองและการปักธงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475 – พ.ศ. 2487) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ร่วมมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2521, หน้า 91

^๔ ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี 1 เมษายน พ.ศ. 2487 – 26 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แทน พ.ต.อ. พระยาอนุสรณ์อธิการ (จ้าง วัจนะกุก) และพ้นจากตำแหน่งพระราไปดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก

อ้างจาก พ.ต.อ. จำเริญฤทธิ์ โพธิเจริญ, ประวัติกรรมดำรง มป. มปก., หน้า 49

^๕ แผนกเก็บ สำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ปีที่ 89 แฟ้ม 46/89 เรื่องศาลนิเศษ ดุรายละเอียดเงินเดิมได้ใน พ้ายพ โรมนวิภาต, ยุคหนึ่น (กรุงเทพฯ : อ่านไทย, 2532)

^๖ ดุรายละเอียดได้ใน พระยาแทนทัสдин ณ ออยธยา "ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฎ" เบื้องแรกประชาธิปไตย, สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ : มติชน↙ วิเคราะห์การพิมพ์, 2516), หน้า 274-283

^๗ ดุรายละเอียดได้ใน สำรวจนักลิทต์, ท.ส พระยาทรงสุรเดช (กรุงเทพฯ : ประมวลสารสนน, มป.), หน้า 172-206

^๘ ภูริ ภูมิชน, ศาลนิเศษ พ.ศ. 2476 พ.ศ. 2478 และ พ.ศ. 2481, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ร่วมมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2521, หน้า 188

2482

¹⁰ ดร. สุจิต บุญยุ่งการ, เรื่องเดิม, หน้า 100-101

¹¹ เทียมจันทร์ อ่าเหวว, เรื่องเดิม, หน้า 113

¹² รายงานการประชุมสภากาดဌแทนราชภูมิ ครั้งที่ 3/2481 สามัญ สมัยที่ 2 ชุด 3

26 ธันวาคม พ.ศ. 2481

¹³ กมล สมวิเชียร, พัฒนาการเมืองไทย (พระนคร : สมาคมลังคมาสัตว์, 2513) หน้า 28

¹⁴ "faschism" (Fascism) กำเนิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2486 ผู้ก่อตั้งคือ มุลโลลินี แห่งอิตาลี มีลักษณะชาตินิยมรุนแรง ผิดจากการ ประโภชน์ของชาติสำคัญเท่านี้สิ่งใด ถือ มุลโลลินี เป็นผู้แทนของชาติแต่ผู้เดียว

"นาซี" (Nazism) จัดเป็นสาขาหนึ่งของfaschism ผู้ก่อตั้ง คือ ออดอลฟ์ ฮิตเลอร์ แห่งเยอรมนี กำเนิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

อ้างจาก ธานินทร์ กรัยวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2517), หน้า 87-88

¹⁵ ดร. ลิขิต ชีรเวศิน, เรื่องเดิม, หน้า 259

¹⁶ กรมโคลสนาการ, ประมวลคำปราศรัยและสนับสนุนการจน ของ พ.ษ. ท่าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ฉบับที่ 2 (พระนคร: 2485), หน้า 3

¹⁷ ศึกษารายละเอียดได้ใน ดร.แรมสุข นุ่มนนท์, การเมืองไทยสมัยลังกรรม-โลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ดาวกมล, 2521)

¹⁸ ส่ง อาرامกีร์, "ท่านเบ็น-ครูพักลักจำ-ช่อง爹 ท่านชูนวิจิตรมาตรา หรือ ท่าน ส. กานุจนาคพันธุ์," หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเนลิงศพชูนวิจิตรมาตรา (ส่ง กาญจน-นาคพันธุ์) "80 ปีในชีวิตของข้าพเจ้า" ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม 9 ตุลาคม 2523 (มป.มป.), หน้า 459

¹⁹ ดร. กินันธ์ นาคจะดะ "การเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2482-2490" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 7 เล่มที่ 1 กรกฎาคม-กันยายน พ.ศ. 2520, หน้า 36

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37

²¹ เรื่องเดียวกัน, ในที่เดียวกัน

²² รายงานการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 5/2483 วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.

2483

²³ รายงานการประชุมสภานักเขียนราชภารกษา ครั้งที่ 8/2483 สมัยสามัญ สมัย 2

ครุฑ์ที่ 3 วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2483

²⁴ ความหมายของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ปักอนุสาวรีย์ 4 ด้านหมายความถึงความรุ่งโรจน์ ความสูง 24 เมตร หมายถึง วันที่ 24 ปีอ่อนที่ร่วงรับพานรัฐธรรมญญสูง 3 เมตร หมายถึงเดือน 3 มิถุนายน (นับแบบปฏิกินเก่าปีใหม่เดือนเมษายน) เป็นใหญ่โดยรอบ 75 กระบอกหมายถึงปี พ.ศ. 2475 ลายปูนเป็นที่ฐานปึก หมายถึงภาพการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร พระครรค์ 6 เล่ม บนบานประตูรอบป้อมกลาง คือ หลัก 6 ประการของคณะราษฎร ทำพิธีเปิด 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483

²⁵ ประอรรต์น์ บูรณะต์, หลวงวิจิตรวาทการกับบทประวัติศาสตร์

(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 155

²⁶ ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน กอบเกื้อ สุวรรณหัต-เพียร "การเชียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม: ผู้จารณาหลังวิจิตรวาทการ," วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 6 เล่มที่ 1 มิถุนายน - กันยายน พ.ศ. 2519, หน้า 149-180 และเฉลียว พันธุ์สีดา, หลวงวิจิตรวาทการและงานด้านประวัติศาสตร์ (กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, พ.ศ. 2520)

²⁷ ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน เรือตรี สิรินทร์ กีรติบุตร, ผลงานลูกใจไทย (พ.ศ. 2475 - 2525) : การวิเคราะห์ทางการเมือง วิทยานิพนธ์วัฒศาสตร์มหาบัณฑิต แผนการปกครอง นักศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2528

²⁸ สมชาติ บางแจ้ง, "ดำเนินหนังไทย บ้านไร่เรา" หนังและวีดีโอ ปีที่ 3 ฉบับที่ 42 สิงหาคม 2533, หน้า 118-122

²⁹ ดร. กนก วงศ์ธรรมรงค์, การเมืองในระบบประชาธิปไตย, หน้า 82

³⁰ บุปผา ทิพย์สกานกุล, ทัศนะของสมาชิกสภานักเขียนราชภารกษาต่อนโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ นักศึกษาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2529, หน้า 30

³¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 24/2484 วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2484

³² รายงานการประชุมคณะกรรมการฯ วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2484

³³ อนุสรณ์ในงานสืดสานพระราชกรณียกิจ เวียด พิบูลลงความ,

หน้า 69

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 167

³⁵ นันทิรา ชำนาญกานต์ นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพลป. พิบูลลงความ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530, หน้า 239

³⁶ สภាភบุรุษ 25 เมษายน พ.ศ. 2487 อ้างใน แรมสุข นุ่มนนท์ "เมืองไทย ยุคเชื้อเชื้อน้ำ" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 6 เล่มที่ 1 มิถุนายน-กันยายน พ.ศ. 2519, หน้า 137

³⁷ ชุนวิจิตรมาตรา (ส่ง กาญจนานาคพันธุ์), 80 ปีในชีวิตข้าพเจ้า, หน้า 186

³⁸ เก็บความจาก ผาณิต รวมศิลป์, นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลลงความ ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2521, หน้า 21-30

³⁹ ลิขิต ธีรเวคิน, เรื่องเดิม, หน้า 259

⁴⁰ รายงานการป่าชุมคงชนะรัฐมนตรี ครั้งที่ 84/2482 วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2482

⁴¹ ผาณิต รวมศิลป์, เรื่องเดิม, หน้า 514-515

⁴² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กองทัพอากาศ, ประวัติการยุทธห้ามอากาศ กรณี พิพากรในโคลัมเบียร์ริงเกส พ.ศ. 2481-2483 (กรุงเทพฯ: กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2520)

⁴³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ดร. แรมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยลงความ โลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2521)

⁴⁴ รายงานการป่าชุมสภาพผู้แทนราชภูมิ ครั้งที่ 1/2484 (วิสามัญ) ครั้งที่ 3 สมัยที่ 2 วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2484

⁴⁵ รายงานการป่าชุมคงชนะรัฐมนตรี ครั้งที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2484

⁴⁶ ปรีดี พนมยงค์ ให้การเป็นพยานโจทก์ในคดีพระสารสาสน์ผลขันธ์เป็นอาชญากรรมลงความ อ้างจาก ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489

⁴⁷ หลักเกณฑ์การตั้งคณะกรรมการแต่เดิมได้กำหนดว่า จะประกอบด้วย บุคคล 3 คน โดยมีเจ้านายชั้นผู้ใหญ่องค์หนึ่ง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายทหารคนหนึ่ง และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายพลเรือนอีกคนหนึ่ง ความมุ่งหมายที่คณะกรรมการจะต้องประกอบด้วยบุคคลทั้ง 3 گี้เพื่อประสานงานระหว่างเจ้านายกับสภาพผู้แทนราชภูมิ ตลอดจนบุคคลสามัญให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

- ⁴⁸ ดู อ็อกวิจารณ์การประการส่งความกันฝ่ายอังกฤษและอเมริกาได้ใน พฤหัสบดี วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 1945 น้อมนำ “นโยบายรัฐบาลไทยสมัยสังคมโลกครั้งที่ 2” ผู้มีตระกับฝ่ายอังกฤษ ประกาศ สังคมโลกกันฝ่ายพันธมิตร” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 11 เล่มที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2525
- ⁴⁹ รายงานการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรี ครั้งที่ 17 วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2484
- ⁵⁰ ดูยุทธิ ลุ้งบุตร “เสรีไทยกับ โ. เกส. เอส.” เก็บความจาก R. Harris Smith, OSS : The Secret History of America's First CIA (Delta Book, 1973), pp.291-314 ใน จุดสารโดยการตัวราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 เมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2519
- ⁵¹ ชาบุ คุณชร “ประวัติเสรีไทยผู้เลี้ยงชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่” หนังสือที่ระลึก ในงานพระราชทานเพลิงศพผู้ที่เสียชีวิตในกรณีสังหารากลีและเพื่อประเทศไทย (24 มิถุนายน พ.ศ. 2498) (พระนคร: ไทยวัฒนาพาณิช, 2498), หน้า 221
- ⁵² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ทศ พันธุ์มเสน จินดانا ยศสุนทร, อาภมหาสังคมล้วนดีกว่า (กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, 2530) และ แอนดรู กลอร์สต์, เชอร์ (เยี่ยน) คลีต บุญธรรม (แปล), เสรีไทยจากอังกฤษ (กรุงเทพฯ: สันติภาพ, 2527)
- ⁵³ ทศ พันธุ์มเสน จินดانا ยศสุนทร, เรื่องเคมี, หน้า 132 และรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน พระพิศาลสุขุมวิท, อดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในแคนดี้ นิวเคลียร์ และอเมริกา ระหว่างสังคมโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ไทยเข้ม, 2522)
- ⁵⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน สวัสดิ์ บรรชุน, ลับลับด้วยอดเมื่อข้างเจ้าเป็นเสรีไทยกับชุมชนชาวพานิช เชียง ศิริชันต์ (กรุงเทพฯ: มดิษณ, 2527) และเพรสล ตรากูล, เรื่องของเสรีไทยผู้ถูกล้ม “วีรบุรุษนิรนาม” (กรุงเทพฯ: เรืองศิลป์, 2521)
- ⁵⁵ หลวงอุดลเดชจารัสให้การเป็นพยานโจทก์ในคดีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอาชญากรรมสังคม ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ 15 มีนาคม 2489
- ⁵⁶ วิเทศกรนัย, ยุคทราษฎร์ (พระนคร: โอดียกการพิมพ์, 2501), หน้า 50-52
- ⁵⁷ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, แยกรอยพระเจ้าช้างเผือก หรือสังคมและสังคมโลกระหว่างพระเจ้าจกรกับพระนางทรงสา เอกสารโร_neiyaweb_เล่ม 2523, หน้า 12
- ⁵⁸ ดู อภัยวงศ์, การต่อสู้ของชาฟเจ้า (พระนคร: ประมาณลสาสน์, 2501), หน้า 121

^{๕๙} ทวี บุญเกตุ ให้การเป็นพยานโจทก์ในคดีพระราชสารสาสน์พลังนร์ในข้อหาอาชญากรรมส่งความ ไทยใหม่ ฉบับประจำวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489

^{๖๐} ทศ พันธุ์มล เลน จันตนา ยศสุนทร, เรื่องเดิม, หน้า 142

^{๖๑} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2487 สัมย 2 ชุดที่ 3 วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2487

^{๖๒} มาตรา 52 กำหนดว่า ในโอกาสสุกเฉินซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎร ให้ทันท่วงทีได้ พระมหาปัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับเช่นพระราชบัญญัติได้ ในคราวประชุมสภาผู้แทนต่อไป จะต้องนำพระราชกำหนดเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ แล้วพระราชกำหนดนั้นก็จะเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติใช้รัฐ พระราชกำหนดก็เป็นอันตกไปแต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

^{๖๓} รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2487 สัมย 2 ชุดที่ 3 วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2487

^{๖๔} นับตั้งแต่เจ้าพนักงานพิชเยนทร์ โยธิน ถึงแก่อสัญกรรม คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มีเพียง 2 คน คือ พระองค์เจ้าอาทิตย์พิพากษา และ นายปรีดี พนมยงค์

